

სოციალურ მეცნიერებათა სერია

გენდერი და პოლიტიკა

მომზადებულია სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრის
აკადემიური სტიპენდიის საფუძველზე

ინტენსიური სემინარი
სოციალური მეცნიერებების მაგისტრატურისათვის

ლელა სომერიკი

თბილისი
2006

სოციალურ მეცნიერებათა სერია

მთავარი რედაქტორი: **მარინე ჩიტაშვილი**

ენობრივი რედაქტორი: **ლია კაჭარავა**

დაკაბადონება, ყდის დიზაინი: **გიორგი ბაგრატიონი**

© სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, 2006

© Center for Social Sciences, 2006

ქ. თბილისი, 0108, თ. ჭოველიძის ქ. № 10

ელ. ფოსტა: **contact@ucss.ge**

ინტერნეტ გვერდი: **www.ucss.ge**

წიგნი მომზადებულია და გამოცემულია „სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრის“ (Center for Social Sciences) მიერ, ფონდის OSI – Zug, ბუდაპეშტის ღია საზოგადოების ინსტიტუტის უმაღლესი განათლების მხარდაჭერის პროგრამის (HESP) ფინანსური ხელშეწყობით

The book has been published by the Center for Social Sciences, sponsored by the OSI-Zug Foundation and the Higher Education Support Program (HESP) of the Open Society Institute-Budapest.

ISBN: 99940 - 872 - 5 - 8

ს ა რ რ ე ვ ი

თემა I	
ქალთა მონაწილეობა პოლიტიკაში, ქალთა წარმომადგენლობა სახელმწიფო სტრუქტურებში სხვადასხვა დონეზე, ქალთა პოლიტიკაში წინსვლის შემაჯავებელი მიზნები	6
თემა II	
გენდერული პარამეტრები პოლიტიკურ პარტიებში.....	10
თემა III	
საქართველოს საარჩევნო სისტემის გენდერული ასპექტები.....	12
თემა IV	
სუბციალური დროებითი ზომები პოლიტიკაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფისათვის	13
თემა V	
ქალთა პოლიტიკური წარმომადგენლობის გაზრდის სტრატეგიები.....	18
თემა VI	
სისტემებისა და ორგანიზაციების გენდერული პოლიტიკა.....	22
თემა VII	
მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გენდერული პოლიტიკა. მედიაში პოლიტიკის გაშუქების გენდერული ასპექტები	24
თემა VIII	
სახელმწიფო პოლიტიკა გენდერული და ქალთა პრობლემების სფეროში	26
თემა IX	
გენდერული ბიუჯეტი	30
თემა X	
გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფისაკენ მიმართული პოლიტიკის განხორციელება საქართველოში	31
თემა XI	
გენდერული პოლიტიკის განხორციელება რეგიონულ დონეზე	35
თემა 12	
გენდერული სტატისტიკა — პოლიტიკის შეფასების, ანალიზის, დაგეგმვის ინსტრუმენტი	37
თემა XIII	
გენდერული მენისტრიმენტი	40
თემა XIV	
გენდერული ანალიზი. ცნების განმარტება, გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტები	42
სავალდებულო ლიტერატურა	44
დამატებითი ლიტერატურა და სხვა სასწავლო მასალა	45
GENDER AND POLITICS	46

სასწავლო კურსის ხანგრძლივობა: ერთი სემესტრი (15 კვირა).

სასწავლო კურსის მიზანი

სასემინარო კურსი მიმოიხილავს გენდერულ პრობლემატიკას თანამედროვე პოლიტიკურ თეორიაში, ქალთა პოლიტიკური უფლებების კონცეფციის განვითარებას, ქალთა პოლიტიკური უფლებების დაცვის საერთაშორისო და ეროვნულ სამართლებრივ მექანიზმებს. სტუდენტები გაეცნობიან და იმსჯელებენ ერთი მხრივ, პოლიტიკაში ქალთა წინსვლის შემაფარებელ მიზეზებზე, მეორე მხრივ, ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის გაზრდის სხვადასხვა სტრატეგიებზე. განხილული იქნება სახელმწიფო გენდერული პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები, გენდერული თანასწორობის ხელშემწყობი კანონმდებლობა და სახელმწიფო სტრუქტურები. კურსი ორიენტირებულია თეორიული ცოდნის პარალელურად სტუდენტებს ასწავლოს გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტების გამოყენება. ამისათვის კურსი ისეა აგებული, რომ კონკრეტული სალექციო თემის გაცნობის პარალელურად, სტუდენტები მიღებულ ცოდნაზე დაყრდნობით განახორციელებენ ქართული კანონმდებლობისა და პოლიტიკური პროცესების გარკვეული ასპექტების გენდერულ ანალიზს.

სასწავლო კურსის ფორმატი

სწავლების დროს გამოყენებული იქნება სწავლების შემდეგი ფორმები: თეორიული პრეზენტაცია, ფასილიტირებული დისკუსია, კონკრეტული შემთხვევების განხილვა, მცირე ჯგუფებში მუშაობა, დამოუკიდებელი მუშაობა, ლიტერატურის დამუშავება, მცირე გენდერული ანალიზის განხორციელება.

სწავლის შედეგები

კურსი გავლის შემდეგ სტუდენტები შესძლებენ გამოიყენონ გენდერი, როგორც ერთ-ერთი კატეგორია პოლიტიკური პროცესების შესწავლისათვის და გაანალიზონ სხვადასხვა პოლიტიკური სისტემის, ინსტიტუტების, პროგრამების გენდერული ასპექტები. სტუდენტებს შეეძლებათ პოლიტიკაში გენდერული პრობლემების იდენტიფიცირება და სხვადასხვა ტიპის გენდერული პოლიტიკების შედარება. სტუდენტებს შეეძლებათ განმარტონ გენდერული ანალიზის, გენდერული მენსტრიმინგის, გენდერული ბიუჯეტის, გენდერული სტატისტიკის ცნებები. შემთხვევების განხილვის, საშინაო დავალებების შესრულებისა და დისკუსიების დროს გავარჯიშდებიან პოლიტიკის გენდერული ექსპერტიზის განხორციელებაში, რაც მათ შემდგომში საშუალებას მისცემს მიღებული ცოდნა პრაქტიკულადაც გამოიყენონ.

სასწავლო კურსის შინაარსი

თემა I. ქალთა მონაწილეობა პოლიტიკაში, პოლიტიკაში ქალთა წინსვლის შემაფარებელი მიზეზები, ქალთა წარმომადგენლობა სახელმწიფო სტრუქტურებში სხვადასხვა დონეზე

- ქალთა წარმომადგენლობის დინამიკა საკანონმდებლო ორგანოებში
- ქალები ადგილობრივ თვითმმართველობაში

თემა II. გენდერული პარამეტრები პოლიტიკურ პარტიებში

- შიდა პარტიული დემოკრატია და ქალების მონაწილეობა
- პოლიტიკური პარტიები და საარჩევნო პროცესებში ქალთა მონაწილეობის გაზრდის ზომები
- პოლიტიკური პარტიების მიერ კანდიდატთა რეკრუტირებისა და მხარდაჭერის (მათ შორის, ფინანსური) ფორმების მიმოხილვა
- ქალთა სექციები პარტიებში
- გენდერული თანასწორობის საკითხები პარტიათა პროგრამებში

თემა III. საარჩევნო სისტემათა გენდერული ასპექტები

საარჩევნო სისტემების გავლენა ქალთა წარმომადგენლობაზე პოლიტიკაში
ამომრჩეველ ქალთა საარჩევნო ქცევა, ამომრჩეველ ქალთა ინტერესთა ჯგუფები

თემა IV. სპეციალური დროებითი ზომები პოლიტიკაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფისათვის

- სპეციალური დროებითი ზომების დეფინიცია და მისი საერთაშორისო სამართლებრივი ჩარჩო
- სამართლებრივი და ადმინისტრაციული ბაზისი სპეციალური დროებითი ზომებისათვის
- სპეციალური დროებითი ზომების განხორციელების პრაქტიკა ევროპის ქვეყნებში
- როგორ მივაღწიოთ გენდერულ ბალანსს დანიშნულ საბჭოებსა და თანამდებობებზე

თემა V. ქალთა პოლიტიკური წარმომადგენლობის გაზრდის სტრატეგიები – ე. წ. ქალთა პარალელური კამპანიები, პარიტეტული კოალიციები. ნორვეგიის მაგალითის შესწავლა.

თემა VI. სისტემებისა და ორგანიზაციების გენდერული პოლიტიკა. გენდერული ლინზები. გენდერულად ბრმა, გენდერულად გაცნობიერებული და გენდერულად ტრანსფორმაციული პოლიტიკა. შემთხვევების შესწავლა.

თემა VII. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გენდერული პოლიტიკა. მედიაში პოლიტიკის გაშუქების გენდერული ასპექტები. მედიის გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტის შემუშავება და რამდენიმე მედია საშუალების გენდერული შესწავლის განხორციელება.

თემა VIII. სახელმწიფო გენდერული პოლიტიკა

- სახელმწიფო გენდერული პოლიტიკის ძირითადი კომპონენტები
- გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფისაკენ მიმართული კანონმდებლობა

თემა IX. გენდერული ბიუჯეტი. ცნების განმარტება და კონცეპტის ჩამოყალიბების მოკლე ისტორია. გენდერული ბიუჯეტის მნიშვნელობა.

თემა X. გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფისაკენ მიმართული პოლიტიკის განხორციელება საქართველოში

- გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ინსტიტუციური მექანიზმები
- გენდერული თანასწორობის ეროვნული სამოქმედო გეგმა

თემა XI. გენდერული პოლიტიკის განხორციელება რეგიონულ დონეზე

- საკანონმდებლო მექანიზმები (საარის მხარის მაგალითის განხილვა)
- სამოქმედო გეგმები და პროგრამები

თემა XII. გენდერული სტატისტიკა — პოლიტიკის შეფასების, ანალიზის, დაგეგმვის ინსტრუმენტი.

თემა XIII. გენდერული მეინსტრიმინგის ცნების განმარტება. პოლიტიკის სხვადასხვა სფეროში გენდერული მეინსტრიმინგის საუკეთესო პრაქტიკების განხილვა

თემა XIV. გენდერული ანალიზი

ცნების განმარტება, გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტების გაცნობა (ლონგვეს უფლებამოსილებათა ჩარჩო, ჰარვარდის ანალიტიკური სქემა). შემთხვევის შესწავლა გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტის გამოყენებით.ლ

თემა XV. სტრუქტურებსა და ორგანიზაციებში გენდერული მიდგომების დანერგვის შეფასება. ორგანიზაციის გენდერული მგრძობიარობის შეფასების ანალიტიკური ინსტრუმენტის შესწავლა.

თემა I

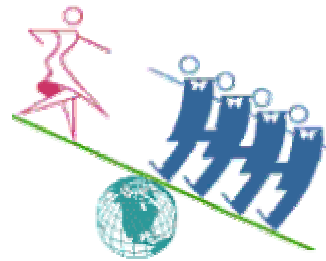
ქალთა მონაწილეობა პოლიტიკაში, ქალთა წარმომადგენლობა სასაქონლო სტრუქტურაში სხვადასხვა დონეზე, ქალთა პოლიტიკაში წინსვლის უმაჯობელი მიზნები.

ქალთა წარმომადგენლობა პოლიტიკაში

მიუხედავად იმისა, რომ ბევრ ქვეყანაში ქალთა წარმომადგენლობას მიაღწია განათლების, სამართლის, ეკონომიკის, სპორტისა თუ ხელოვნების სფეროებში, პოლიტიკურ არენაზე ქალები მაინც ცოტანი არიან. მართალია, მეოცე საუკუნის ბოლოსათვის ქვეყნების 95%-ში ქალებს მოპოვებული ჰქონდათ საარჩევნო უფლებები, 1998 წლისათვის მსოფლიო მასშტაბით ქალი ლიდერი ჰყავდა პარტიების მხოლოდ 11%-ს, ხოლო პარლამენტარი ქალები მსოფლიო პარლამენტართა რიცხვის 11,4%-ს შეადგენდნენ. 2006 წლისათვის მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოებში ქალთა რიცხვმა უმნიშვნელოდ მოიმატა და საშუალოდ 16,3% შეადგინა.

საკანონმდებლო ორგანოებში ქალთა მონაწილეობის საშუალო პროცენტული მაჩვენებელი მსოფლიო მასშტაბით 2006 წლის იანვრის მდგომარეობით შემდეგნაირია:

ორივე პალატა ერთად	
პარლამენტართა ჯამური რაოდენობა	44'204
გენდერულად დაცალკევებული სტატისტიკა არსებობს	43'387
კაცი	36'827
ქალი	7'160
ქალთა მონაწილეობის %	16.3%

ერთპალატიანი პარლამენტები და ქვედა პალატა	
პარლამენტართა ჯამური რაოდენობა	37'269
გენდერულად დაცალკევებული სტატისტიკა არსებობს	36'994
კაცი	30'887
ქალი	6'107
ქალთა მონაწილეობის %	16.5%

ზედა პალატა ან სენატი	
პარლამენტართა ჯამური რაოდენობა	6'935
გენდერულად დაცალკევებული სტატისტიკა არსებობს	6'993
კაცი	5'940
ქალი	1'053
ქალთა მონაწილეობის %	15.1%

საშუალო მაჩვენებელი რეგიონების მიხედვით

	ერპალატინი პარლამენტები და ქვედა პალატები	ზედა პალატა ან სენატი	ორივე პალატა ერთად
სკანდინავიის ქვეყნები	40.0%	---	40.0%
ამერიკა	20.1%	19.9%	20.1%
ევროპა – ეუთოს წევრი ქვეყნები სკანდინავიური ქვეყნების ჩართვით	19.0%	16.3%	18.4%
ევროპა – ეუთოს წევრი ქვეყნები სკანდინავიური ქვეყნების გამოკლებით	16.9%	16.3%	16.8%
საჰარის ქვემო აფრიკა	16.4%	17.6%	16.6%
აზია	16.1%	14.5%	15.9%
წყნარი ოკეანის ქვეყნები	12.0%	26.5%	13.9%
არაბული ქვეყნები	7.0%	5.9%	6.8%

წყარო: პარლამენტთაშორისი კავშირი (The Inter-parliamentary Union),
<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

ქალთა წარმომადგენლობა საკანონმდებლო ორგანოებში ქვეყნების მიხედვით იხ. დანართში.

საქართველოში საკანონმდებლო ორგანოში ქალთა წარმომადგენლობის სურათი შემდეგია:

არჩევნების თარიღი	საკანონმდებლო ორგანოს დასახელება	დეპუტატთა საერთო რაოდენობა	დეპუტატ ქალთა რაოდენობა	ქალთა მონაწილეობის %
1919 წ.	დამფუძნებელი კრება	130	4	3%
1990 წ.	უზენაესი საბჭო	250	18	7,2%
1992 წ.	პარლამენტი	222	14	6,3%
1995 წ.	პარლამენტი	250	16	6,4%
1999 წ.	პარლამენტი	235	17	7,2%
2004 წ.	პარლამენტი	235	22	9,4%

2001 წლის შემოდგომაზე ნინო ბურჯანაძე გახდა საქართველოს პარლამენტარიზმის ისტორიაში პირველი სპიკერი ქალი. 2004 წელს ისევ ნ. ბურჯანაძე იქნა არჩეული პარლამენტის თავმჯდომარედ.

აღმასრულებელი ხელისუფლება. 1998 წლისა და 2000 წლის მთავრობის რეორგანიზაციების შედეგად ორ-ორი მინისტრი ქალი იყო მთავრობაში. 2003 წელს, ვარდების რევოლუციის წინ მთავრობაში 18 მინისტრიდან მხოლოდ 2 იყო ქალი (ნინო ჩხობაძე, გარემოს დაცვის მინისტრი და სესილი გოგიბერიძე, კულტურის მინისტრი). ვარდების რევოლუციის შემდეგ 2004 წლის თებერვალში დაკომპლექტებულ მინისტრთა კაბინეტში

4 მინისტრი ქალი იყო (თამარ ლებანიძე – გარემოს დაცვის მინისტრი, თამარ სულუხია – ინფრასტრუქტურის მინისტრი, ეთერ ასტემიროვა - ლტოლვილთა და განსახლების მინისტრი, თამარ ბერუჩაშვილი – ევროპასთან ინტეგრაციის სახელმწიფო მინისტრი, მოგვიანებით მათ დაემატა საგარეო საქმეთა მინისტრი – სალომე ზურაბიშვილი) და მინისტრ ქალთა რიცხვმა მთავრობის წევრთა 20% შეადგინა, რაც საქართველოსათვის რეკორდული მაჩვენებელი იყო. აღსანიშნავია, რომ მთავრობის დაკომპლექტებისას პირველად გაესვა ხაზი, გენდერულ მახასიათებელს. 2006 წლის დასაწყისისათვის მთავრობაში მინისტრ ქალთა რიცხვი მკვეთრად შემცირდა და მინისტრის პოსტზე მხოლოდ ერთი ქალი დარჩა (სამოქალაქო ინტეგრაციის სახელმწიფო მინისტრი – ზინაიდა ბესტაევა).

ქალთა მონაწილეობა პოლიტიკაში ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე

საქართველოში ადგილობრივ თვითმმართველობაში ქალთა მონაწილეობის მაჩვენებლები არც ისე სახარბიელოა: 1998 წელს ჩატარებული არჩევნებით საკრებულოს წევრთა შორის ქალებმა მხოლოდ 14% შეადგინეს.

2002 წლის არჩევნების შედეგად ქალთა რიცხვმა საკრებულოებში კიდევ უფრო იკლო და პირველი დონის თვითმმართველობის ორგანოებში მხოლოდ 11,9% შეადგინა. ადგილობრივ ორგანოებში ქალთა მონაწილეობის ხარისხი რეგიონების მიხედვითაც განსხვავდება. ყველაზე დაბალი პროცენტია ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რაიონებში, განსაკუთრებით იქ, სადაც კომპაქტურად ცხოვრობს აზერბაიჯანელი მოსახლეობა: მაგალითად, მარნეულში – 1,9%, ბოლნისში 4,7%.

ორივე არჩევნების შედეგად გამოიკვეთა ძალზე საყურადღებო ტენდენცია: რაც უფრო მსხვილდება ადმინისტრაციული ერთეული, მით უფრო კლებულობს ქალთა პროცენტი ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში. 1998 წელს სოფლის საკრებულოებში ქალები შეადგენენ 15%-ს, რაიონული მნიშვნელობის ქალაქებსა და დაბებში – 13%-ს, რაიონის საკრებულოებში 9%-ს, დიდ ქალაქებში კი მხოლოდ 7,4%-ს. 2002 წელსაც დიდი ქალქის საკრებულოებში ქალთა რიცხვი 7%-ს არ სცილდება. უკიდურესად არასახარბიელოდ არიან წარმოდგენილი ქალები ადგილობრივი თვითმმართველობის ხელმძღვანელ პოზიციებზე: მაგალითად, 1998 წელს 60 რაიონის საკრებულოდან მხოლოდ ერთის თავმჯდომარე იყო ქალი (1,6%). შეიძლება ითქვას, რომ სადაც მეტი ძალაუფლება და რესურსია, იქ ნაკლები ქალია.

2002 წელს მკვეთრად შემცირდა ქალთა წარმომადგენლობა რაიონულ საკრებულოებში, რადგანაც ახალი საარჩევნო კანონით რაიონის საკრებულო კომპლექტდება სოფლის საკრებულოთა თავმჯდომარეებით და რადგანაც, ქალი პრაქტიკულად ვერ ხვდება ხელმძღვანელ პოსტზე, შესაბამისად, მეორე დონის თვითმმართველობაშიც უკიდურესად მცირედ არის წარმოდგენილი.

2006 წელს თვითმმართველობის არჩევნები ახალი კანონით ჩატარდება, რომელიც თვითმმართველი ერთეულების გამსხილებასა და შესაბამისად, მათი რიცხვის მკვეთრად შემცირებას ითვალისწინებს, რაც ადგილებზე პოლიტიკურ კონკურენციას გაზრდის და ქალი კანდიდატების შანსებს შეამცირებს. ამიტომ, თვითმმართველობის ორგანოებში ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდისათვის გადაუდებელი ამოცანაა წინასაარჩევნო პერიოდში კანდიდატ ქალთა მხარდამჭერი პროგრამების განხორციელება. მნიშვნელოვანია, სერიოზული მუშაობის წარმართვა პოლიტიკურ პარტიებთან, რათა პარტიებში კანდიდატთა შერჩევის მკაფიო და დადგენილი პროცედურა ჩამოყალიბდეს, რომელშიც გენდერული ხედვაც იქნება გათვალისწინებული. კარგია, ქალთა ორგანიზაციებმა ერთობლივი ძალებით მიაღწიონ თვალყური, თუ რამდენი კანდიდატი ქალი ჰყავს დასახლებული ამა თუ იმ პარტიას. მნიშვნელოვანია ასევე, ამომრჩეველ ქალთა სამოქალაქო განათლების პროგრამების განხორციელება, რათა დაჩქარდეს მათი ინტერესებისა და მოთხოვნების მკაფიო ფორმულირება, რაც აიძულებს პოლიტიკურ პარტიებს მეტი ყურადღებით მოეკიდონ ქალი კანდიდატების წამოწევისა და გენდერული პრობლემატიკის ჩართვას წინასაარჩევნო პროგრამებში.

პოლიტიკაში ქალთა წინსვლის შემაფერხებელი მიზეზები

წყარო: Women in Parliament: Beyond Numbers, International Institute for democracy and Electoral Assistance, 1998.

გამოყოფენ პოლიტიკაში ქალთა როლის გაზრდის ხელისშემშლელ პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და ფსიქოლოგიურ მიზეზებს.

არსებულ პოლიტიკურ სისტემებში ბევრი დაბრკოლებაა ქალთა პოლიტიკაში წინსვლისათვის, კერძოდ:

- პოლიტიკური ცხოვრება და სახელმწიფო სტრუქტურები მასკულინური მოდელისაა;
- პოლიტიკურ არენაზე მამაკაცები დომინირებენ, ისინი განსაზღვრავენ პოლიტიკური თამაშის წესებს და პოლიტიკოსის შეფასების სტანდარტებს;
- პოლიტიკური ცხოვრება და მუშაობის რეჟიმი ორგანიზებულია მამაკაცური ნორმებისა და მამაკაცის ცხოვრების სტილის შესაბამისად;
- პოლიტიკა დაფუძნებულია „გამარჯვება-დამარცხებისა“ და შეჯიბრისა და კონფრონტაციის მოდელზე და არა ურთიერთპატივისცემაზე, თანამშრომლობასა და კონსენსუსის მიღწევაზე;
- ასეთი ზედმეტად მამაკაცური პოლიტიკა აღიქმება ჭუჭყიან საქმედ და ქალებს არ სურთ ასეთ გარემოში მოხვედრა;
- კანდიდატ ქალებს პარტიების მხრიდან ნაკლები მხარდაჭერა აქვთ, მათ შორის ფინანსური მხარდაჭერა.

გარდა პოლიტიკური სისტემებისათვის დამახასიათებელი ბარიერებისა, შეიძლება გამოეყოთ სხვა ხელისშემშლელი მიზეზებიც:

- საოჯახო მოვალეობების არათანაბარი გადანაწილება და სოციალური სამსახურების ნაკლებობა ქალებს არათანაბარ პირობებში აყენებს პოლიტიკური აქტივობისათვის საჭირო დროის თვალსაზრისით.
- მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები არასაკმარისად წარმოადგენს ქალთა პოლიტიკურ ხმებს, მათ შეხედულებებს, ლიდერობის მოთხოვნებს. ეს ნიშნავს, რომ ქალებს არ გააჩნიათ საკუთარი პოლიტიკური იდენტიფიკაციის მოდელი.
- ქალთა უფრო დაბალი შემოსავალი და შესაბამისად დაბალი ეკონომიკური სტატუსი, წინასწარი განწყობა, რომ ქალის შემოსავალი მთლიანად ოჯახის საჭიროებებზე უნდა მიდიოდეს არათანაბარ ფინანსურ სასტარტო პირობებს ქმნის ქალისა და მამაკაცისათვის.
- ძალადობისა და კონტროლის კერძო თუ საზოგადოებრივი ფორმები, რომლებიც გამოიყენება ქალების მიმართ, ზღუდავენ და აკონტროლებენ ქალთა ქცევას, განსაკუთრებით იქ, სადაც საჭიროა გადწყვეტილებების მიღება სარისკო სიტუაციაში.

წყარო: გ. აშვორდი, გენდერული მიდგომების დანერგვის პრაქტიკული სახელმძღვანელო, UNDP.

თემა II

გენდერული პარამეტრები პოლიტიკურ პარტიებში

ქალთა მონაწილეობა საქართველოს პოლიტიკურ პარტიებში

ქალთა და გენდერული საკითხები ქართულ პოლიტიკურ დისკურსში საერთოდ არ ჟღერს. არც ერთ პარტიას ჯერჯერობით არა აქვს ჩამოყალიბებული პოზიცია გენდერულ საკითხზე; ნევრთა გენდერული სტატისტიკაც კი არ წარმოებს. გამოკითხვისას ისინი აღნიშნავენ, რომ ამ ნიშნით არ განასხვავებენ თავიანთ ნევრებს და კითხვაზე: “რამდენი ქალია თქვენს პარტიაში?”, ყველაზე ტიპური პასუხია — ნევრთა დაახლოებით მესამედი.

ამ შეფასებას ადასტურებს 1998 და 2001 წელს ჩატარებული გამოკითხვები¹, რომელთა მიხედვითაც ქალები პოლიტიკური პარტიების ნევრთა საერთო რაოდენობის დაახლოებით 30%-ს შეადგენენ. ქალთა მონაწილეობის პროცენტი გაცილებით დაბალია პარტიების მმართველ ორგანოებში. 1995 წელს პარტიათა ცენტრალურ ხელმძღვანელ ორგანოებში ქალთა რიცხვი მხოლოდ 9% იყო, შემდგომ კი უმნიშვნელოდ მოიმატა და 11%-ს მიაღწია.

1997 წელს 158 პოლიტიკური პარტიიდან ქალები ხელმძღვანელობდნენ ათს (პარტიათა საერთო რიცხვის 6%). 1998 წელს არსებული 79 პარტიიდან ქალი ლიდერი ჰყავდა მხოლოდ 4 პარტიას (5%). 1999 წელს რეგისტრირებული 124 პარტიიდან ქალები ხელმძღვანელობდნენ 5 პარტიას (4%).

პარტიების პროგრამები ქალთა საკითხებს სრულებით არ ითვალისწინებს. ზოგიერთი პარტია თვლის, რომ ქვეყანაში შექმნილი საერთო მძიმე მდგომარეობის ფონზე ეს პრობლემა ჯერჯერობით აქტუალური არ არის. ბევრის აზრით, არ არის აუცილებელი ქალთა პრობლემატიკის გადასაწყვეტად სპეციფიკური, მიზანმიმართული საქმიანობის წარმართვა, რადგან სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გამოსწორება ავტომატურად მოაგვარებს ქალთა პრობლემებსაც. იშვიათი გამონაკლისის სახით პარტიულ პროგრამებში გვხვდება დედობის ხელშეწყობის საკითხი (იგულისხმება მრავალშვილიან, მარტოხელა და ჩვილბავშვიან დედათა დახმარება).

ზოგადად, ქართულ პოლიტიკურ პარტიებს არათანმიმდევრული და ბუნდოვანი იდეოლოგიური პოზიციები აქვთ, შესაბამისად, ძნელია ამ ბუნდოვან იდეოლოგიურ სურათში მკაფიო გენდერული ხედვებისათვის ადგილის მოძებნა.

იმ პოლიტიკური პარტიებიდან, რომლებიც შედარებით მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ქალთა სექციები ერთ-ორ პარტიაში თუ არის შექმნილი, მაგრამ არ არიან იმდენად ძლიერნი, რომ გავლენას ახდენდნენ პარტიის პრიორიტეტების ჩამოყალიბებაზე. ჯერჯერობით პარტიებში არ ჩანან გენდერულად მგრძნობიარე და თანასწორობის საკითხებზე სამუშაოდ მოტივირებული ქალები, რომლებიც შეძლებდნენ ქართულ პოლიტიკურ დისკურსში ქალთა და გენდერული პრობლემატიკის წამოწევას.

2005 წლის შემოდგომაზე კავკასიური ინსტიტუტის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგების თანახმად პარტიების ქალთა სექციები ძირითადად, საქველმოქმედო საქმიანობით არიან დაკავებული, «ქალთა ორგანიზაციების ინიციატივით პარტიებს ბევრჯერ გაუწევიათ მრავალშვილიანი და ინვალიდი ოჯახებისათვის დახმარება. ისინი აღრიცხავენ სოციალურად დაუცველ ოჯახებს, სწავლობენ მათ პრობლემებს და შესაძლებლობების ფარგლებში გასცემენ... ფინანსურ და სხვა მატერიალურ დახმარებებს». ცალკეულ შემთხვევებში პოლიტიკური პარტიების ნევრ ქალებს ლიდერობისა და სხვა საჭირო უნარ-ჩვევების ტრენინგებს საერთაშორისო და

¹ ხომერიკი ლ., ნ. ჩუბინიძე, ქალები საქართველოს პოლიტიკურ პარტიებში/ცნობარი - საქართველოს პოლიტიკურ პარტიათა ცნობარი, სამოქალაქო კულტურის საერთაშორისო ცენტრი, თბილისი, 1998.

ლ. ხომერიკი, შ. მურუსიძე, ქალთა მონაწილეობა საქართველოს პოლიტიკურ პარტიებში, გენდერული პრობლემატიკა საქართველოში, ქალთა განათლებისა და ინფორმაციის ცენტრი, თბილისი, 2002.

ადგილობრივი საზოგადოებრივი ორგანიზაციები უტარებენ, «თუმცა, მსგავსი პროექტები არარეგულარულია და მათში მონაწილეთა რაოდენობა შეზღუდულია»².

პარტიებში ქალთა როლის გამოკვეთისათვის საინტერესო მასალას იძლევა პარტიათა საარჩევნო სიები. მათი შესწავლა გვიჩვენებს, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც პარტიული სია გენდერულად ასე თუ ისე დაბალანსებულია, პირველ ათეულში ქალი კანდიდატები პრაქტიკულად არ არიან წარმოდგენილი და ძირითადად სიის ბოლო ადგილებზე გვხვდებიან, რაც აისახება კიდევ არჩევნების შედეგებზე.

საქართველოს პოლიტიკური პარტიებში ქალთა მონაწილეობის ზრდას ბევრი მიზეზი აფერხებს; მათგან ერთ-ერთი მთავარია შიდაპარტიული დემოკრატიის ზოგადი განუვითარებლობა. იმ პირობებში, როცა პარტიების ორგანიზაციული სტრუქტურა არ არის დემოკრატიული და დაუხვეწავია შიდაპარტიული არჩევნების სისტემა, ქალებისათვის ძალიან ძნელია პარტიულ იერარქიაში დანიშნულება. კავკასიური ინსტიტუტის მიერ ჩატარებული ზემოთ ნახსენები კვლევის შედეგების თანახმად, ქართულ პარტიებში წევრებს შორის ურთიერთობა არაფორმალურ, ერთმანეთის მიმართ პირად ნდობაზეა დამყარებული და ნაკლები ყურადღება ექცევა ზოგადად აღიარებულ პრინციპებსა და ფორმალურად განსაზღვრულ პროცედურებს, პარტიების წევრების უმრავლესობის თქმით, მათ შორის ურთიერთობა ოჯახური ურთიერთობების მსგავსია.

არადა, რაც უფრო ნაკლებად პატრონაჟულია პარტიაში დანიშნულებისა და საარჩევნო სიებში მოხვედრის სისტემა, მით უფრო ადვილია ქალებისათვის პარტიაში თანამდებობრივი წინსვლა. შესაბამისად, პარტიებში მკაფიო შიდა პროცედურების არსებობა, ერთი მხრივ, შიდა პარტიული მართვის დემოკრატიული მოდელის ჩამოყალიბებას მოემსახურება, მეორე მხრივ კი, პარტიულ სტრუქტურებში გენდერული ბალანსის მიღწევასაც შეუწყობს ხელს.

გენდერული საკითხების პოლიტიკურ დღის წესრიგში მოხვედრას ისიც აფერხებს, რომ არ მომხდარა ქალთა, როგორც ამომრჩეველთა სპეციფიკური ჯგუფის, ინტერესთაგამოკვეთა და ამ ინტერესთა გარშემო კონსოლიდირება, რაც აიძულებდა პოლიტიკურ პარტიებს ელიარებიანთ ქალთა და გენდერული პრობლემატიკა და ჩაერთოთ თავიანთ პროგრამებში.

საშინაო დავალება სტუდენტებისათვის: კითხვარის შემუშავება პოლიტიკური პარტიების ანალიზისათვის და საქართველოს პოლიტიკურ პარტიებში ქალთა მონაწილეობის ანალიზი (წევრობა, ხელმძღვანელი ორგანოები, გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმი, საარჩევნო სიები, საარჩევნო პროგრამები, მუშაობა ამომრჩეველ ქალებთან).

² საქართველოს პოლიტიკური ლანდშაფტი, პოლიტიკური პარტიები: მიღწევები, გამოწვევები და პერსპექტივები, რედაქტორები: გია ნოდია, ალვარო პინტო სქოლტაბახი, მშვიდობის. დემოკრატიის და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი, ნიდერლანდების მრავალპარტიული დემოკრატიის ინსტიტუტი, თბილისი, 2006 წ.

თემა III

საქართველოს საარჩევნო სისტემის გენდერული ასპექტები

საქართველოში ტარდება 3 სახის არჩევნები: პარლამენტის, პრეზიდენტის და თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნები.

არჩევნებს არეგულირებს საქართველოს საარჩევნო კოდექსი. საქართველოში 75 საარჩევნო ოლქია.

პარლამენტის არჩევნები ტარდება შერეული პრინციპით: მაჟორიტარულით და პროპორციულით. ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებიც ასევე ორი სისტემით ტარდება: მაჟორიტარულითა და პროპორციულით.

ზოგადად, სხვადასხვა ქვეყნების მაგალითზე, ითვლება რომ პროპორციული სისტემა უფრო ხელსაყრელია ქალებისათვის ვიდრე მაჟორიტარული, პარლამენტის არჩევნების დროს ეს საქართველოშიც ასეა, პარლამენტში არჩეული 22 დეპუტატი ქალიდან მხოლოდ სამია მაჟორიტარული წესით არჩეული (კერძოდ, ქუთაისის (ნინო ბურჯანაძე), ბოლნისისა (სოფიო ლარცულიანი) და ყვარლის (ნანა პატარკაციშვილი) საარჩევნო ოლქიდან.

რაც შეეხება ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებს, სადაც ადგილებზე 1998 წლისა და 2002 წლის არჩევნებზე აირჩეოდა 1100 პირველი დონის ადგილობრივი საკრებულო, და არჩევნები ნაკლებად კონკურენტული იყო, აქ არ ჩანს დიდი განსხვავება იმაში, ქალების არჩევისათვის რომელი სისტემა უფრო სასარგებლო.

რა შეიძლება პოსტ-საბჭოთა საარჩევნო გამოცდილებიდან ჩაითვალოს საკანონმდებლო თვალსაზრისით ყველაზე ხელისშემშლელად ქალებისათვის?

2002 წლის მონვევის რაიონის საკრებულოები არის ე.წ. ასოცირებული საკრებულოები და შედგება რაიონში შემავალი პირველი დონის საკრებულოს თავმჯდომარეებისაგან. ამიტომ, რადგანაც ქალი იშვიათად ხდება საკრებულოს თავმჯდომარე, შესაბამისად 2002 წლის მონვევის რაიონულ საკრებულოებში ბევრად ნაკლები ქალი შევიდა (პრაქტიკულად არ არიან ქალები რაიონის დონეზე). 1998 წლის არჩევნებში რაიონის საკრებულოები პირდაპირ აირჩეოდნენ და მათში იყო გარკვეული პროცენტი ქალებისა. კერძოდ, რაიონის საკრებულოებში ქალთა რიცხვი 9%-ს შეადგენდა.

ასევე საყურადღებოა, რომ თუ 1998 წელს დიდ ქალაქებში ქალთა წარმომადგენლობა საკრებულოებში იყო 7,8%, 2002 წელს არჩეულ ქუთაისისა და რუსთავის საკრებულოში არც ერთი ქალი დეპუტატი არ არის. ეს შეიძლება ავსხნათ იმით, რომ 2002 წლის ადგილობრივ არჩევნებზე პარტიები მეტი შემართებით იბრძოდნენ, რადგან ეს არჩევნები 2003 წლის საპარლამენტო არჩევნების ტრამპლინად აღიქმებოდა, მეორეც შესაძლოა იმით, რომ არჩევნები 1998 წლისაგან განსხვავებით ამჯერად მაჟორიტარულად ჩატარდა.

საკანონმდებლო დონეზე პრობლემა ის არის, რომ საარჩევნო კოდექსი გენდერულად ნეიტრალურია და არ ითვალისწინებს გარკვეულ ხელშესწყობას გენდერული თანასწორობის მიღწევისათვის. ამიტომ, გენდერული თვალსაზრისით მისი მთავარი ნაკლიც ეს არის.

თემა IV

სპეციალური დროებითი ზომები პოლიტიკაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფისათვის

კვოტები ქალთა პოლიტიკური წარმომადგენლობის გასაზრდელად

რადგან პოლიტიკაში ქალთა რიცხვი ნელა იზრდება, მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ქალები მოითხოვენ ეფექტური მეთოდების გამოყენებას პოლიტიკაში გენდერული ბალანსის მისაღწევად. კვოტა ერთ-ერთი ასეთი ეფექტური მექანიზმია, რომელიც საშუალებას იძლევა ნახტომისებურად გავზარდოთ პოლიტიკოს ქალთა რაოდენობა. ამიტომ გენდერული თანასწორობის ბევრი მომხრე კვოტებს იმედით უყურებს. ამავე დროს კვოტების სისტემა ბადებს ბევრ სერიოზულ კითხვას და, ხშირად, ძალიან სერიოზულ წინააღმდეგობას აწყდება. რა არის კვოტების განხორციელების საუკეთესო გზა? რა არგუმენტები არსებობს კვოტების დასაცავად და მის საწინააღმდეგოდ?

რა არის კვოტა?

კვოტების იდეის საფუძველია, გადალახოს პოლიტიკისაგან ქალების იზოლირების არსებული მდგომარეობა და ჩართოს ქალები პოლიტიკურ პროცესში.

კვოტების სისტემა ქალების პოლიტიკაში ჩართვის პასუხისმგებლობას აკისრებს არა ცალკეულ ქალებს, არამედ პოლიტიკურ პარტიებს, რომლებიც პოლიტიკაში რეკრუტირების პროცესს აკონტროლებენ.

კვოტას სხვაგვარად **სპეციალური დროებითი ზომებს** უწოდებენ, რადგანაც ის წარმოადგენს **დროებით ღონისძიებას**, რომელიც მანამდე მოქმედებს, სანამ პოლიტიკაში ქალთა მონაწილეობის ბარიერები დაიძლევა.

კვოტები შეიძლება იყოს კანონმდებლობით განსაზღვრული ანდა შეიძლება იყოს შიდა პარტიული, ანუ პოლიტიკური პარტიების მიერ იყოს დაწესებული.

სახელმწიფო კანონმდებლობით განსაზღვრული კვოტების განხორციელება შედარებით იოლი განსახორციელებელია დანიშვნით ადგილებზე, ვიდრე არჩევითზე, რადგანაც არჩევნების დროს კვოტების სისტემა ეხება დემოკრატიული პროცესის საფუძვლებს და შეიძლება შეეჯახოს ამომრჩეველთა მიერ არჩევანის თავისუფლად განხორციელების იდეას, თუმცა კანდიდატების ნომინაციის პროცესზე ამომრჩევლების მეტ-ნაკლები გავლენის მიუხედავად, საარჩევნო სისტემების უმრავლესობაში კანდიდატების შერჩევა-დასახელების პრეროგატივა პოლიტიკურ პარტიების ხელშია.

სახელმწიფო კანონმდებლობით განსაზღვრული კვოტების ერთ-ერთი სახეობაა ე. წ. რეზერვირებული ადგილები. რეზერვირებული ადგილების საწინააღმდეგოა ის არგუმენტი, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში, სადაც დემოკრატიული სისტემა არ არის სრულყოფილი, ხელისუფლებას შეუძლია კვოტების სისტემა თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს. სპეციალურად შერჩეული ქალებით მიიღოს თავისი მორჩილი ჯგუფი და თანაც თავი მოიწონოს პოლიტიკაში ქალთა დანიშნულებისათვის ხელშეწყობით.

ქალთა მოძრაობის მხრიდან რეზერვირებული ადგილების კრიტიკა (მით უფრო თუ ასეთი ადგილების რიცხვი 1/3-ს არ აღემატება ან ამაზე მცირეა) ეფუძნება არგუმენტს, რომ ასეთი სისტემა აფერხებს ქალთა რიცხვის ზრდას, მას შემდეგ, როცა მოთხოვნა შესრულებულია.

„კვოტა ავადმყოფობის ნამალია, მაგრამ გვერდითი მოვლენებიცა აქვს. კვოტას შეუძლია გამოიწვიოს ერთგვარი ზედა ზღვარის დაწესება ქალთა მონაწილეობისათვის. აგრეთვე, მას შეიძლება არ მოჰყვეს ავტომატურად პოლიტიკური კულტურის განვითარება.“

კრისტინ პინტა, ინტერ-საპარლამენტო კავშირი

კვოტები პოლიტიკურ პარტიებში. კვოტირების ეფექტური და წარმატებული ნიმუშია შიდა პარტიული კვოტები. ასეთი კვოტები გამოიყენება ჩრდილოეთის ქვეყნებში, სადაც ქალთა წარმომადგენლობა პოლიტიკაში ყველაზე მაღალია. (1998 წლის მონაცემებით შვედეთის პარლამენტში ქალები შეადგენდნენ 40%-ს, ნორვეგიაში 38%-ს, ფინეთსა და დანიაში 34%-ს).

არც კონსტიტუცია და არც საარჩევნო კანონი არ აწესებს ქალთა მაღალი წარმომადგენლობის აუცილებლობას. ქალთა რიცხვის გაზრდა პოლიტიკაში უკავშირდება პარტიების ქალთა სექციებისა და ქალთა ორგანიზაციების ზენოლას პოლიტიკურ პარტიებზე. ასეთი მოთხოვნის საპასუხოდ, რათა არ დაეკარგა ისეთ ამომრჩეველთა მხარდაჭერა, რომელთა სიმპათიაც გენდერულად დაბალანსებულ პარტიების მხარეს იხრებოდა, ზოგიერთმა პარტიამ გადაწყვიტა გენდერული კვოტების სისტემა შემოეღო პარტიის შიგნით. 1970-80 წლებში კვოტები შემოიღეს მემარცხენე პარტიებმა. ცენტრისტული და მემარჯვენე პარტიების უმეტესობას ასეთი ღონისძიებები იმ ხანად არააღიარებულად მიაჩნდათ.

1983 წლის ნორვეგიის ლეიბორისტულმა პარტიამ გადაწყვიტა, რომ „ყველა არჩევნებზე თითოეული სქესის კანდიდატები უნდა წარმოადგენდნენ მინიმუმ 40%-ს“.

1988 წელს დანიის სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ განაცხადა „თითოეულ სქესს აქვს უფლება წარმოადგენდეს სულ მცირე 40%-ს პარტიის კანდიდატთა სიაში ადგილობრივი და რეგიონალური არჩევნებისათვის. თუ არ იქნა საკმარისი რაოდენობა თითოეული სქესის კანდიდატების, ეს უფლება სრულად ვერ განხორციელდება“. ეს წესი 1996 წელს გაუქმდა.

1994 წელს შვედეთის სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ შემოიღო პრინციპი „ყოველი მეორე სიაში ქალი უნდა იყოს“.

პარტიები, კვოტებს არა მხოლოდ სხვადასხვა დონის არჩევნების დროს იყენებენ, არამედ შიდაპარტიული სტრუქტურებისა და ხელმძღვანელობის არჩევისთვისაც.

კვოტების შემოღებას სკანდინავიის ქვეყნებში ორი ძირითადი წინააღმდეგობა ჰქონდა: ხანდახან ძნელია ქალი კანდიდატების სათანადო რიცხვის მოძიება, მეორეც ხშირად პრობლემატურია პარტიის ინკუმბენტი მამაკაცი წევრების გვერდით განევა ქალის დასაწინაურებლად. შვედეთში და დანიაში ადგილობრივ არჩევნებში ინკუმბენტების 2/3-ს ხელახლა ირჩევენ. მათი უმეტესობა მამაკაცია და ცხადია, ისინი ეწინააღმდეგებოდნენ ქალებისათვის კვოტების შემოღებას, რადგანაც ეწინოდათ ადგილების დაკარგვა.

ამ ტიპის კონფლიქტის შესამცირებლად პარტიები იყენებენ შემდეგ სტრატეგიას: დანიის სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ, როდესაც შიდა პარტიულ პოსტებზე 40%-იანი კვოტა დაანესა, გაზარდა კომიტეტის წევრთა რიცხვი, ისე რომ მამაკაცმა წევრებმა არ დაკარგეს თავიანთი ადგილები. ასევე, თუ მანამდე პარტიის ხელმძღვანელს ერთი მოადგილე ჰყავდა, დაამატეს კიდევ ერთი პოსტი მოადგილის, რომელზედაც ქალი აირჩიეს.

ცალკეული ქვეყნების გამოცდილება კვოტების გამოყენების სფეროში

რადგანაც გადაწყვეტილების მიღების ორგანოებში ქალთა წარმომადგენლობის ზრდის კოეფიციენტი მცირეა, პოლიტიკაში გენდერული დიბალანსის დასაძლევად მსოფლიოს 70-ზე მეტ ქვეყანაში მოისინჯა ისეთი სპეციალური ღონისძიებები, როგორცაა საარჩევნო კვოტები. როგორც აღვნიშნეთ, კვოტები მრავალფეროვანია, კონსტიტუციით ან კანონმდებლობით დაწესებულიდან დაწყებული პოლიტიკური პარტიების მიერ ნებაყოფლობით შემოღებული შიდაპარტიული კვოტებით გათავებული.

მიმოვიხილოთ რამდენიმე ქვეყნის გამოცდილება კვოტების გამოყენების სფეროში.
წყარო: გენდერული კვოტების გლობალური მონაცემთა ბაზა, დემოკრატიისა და არჩევნების საერთაშორისო ინსტიტუტი და სტოკჰოლმის უნოვერსიტეტი (<http://www.quotaproject.org/>).

ნორვეგია

ნორვეგია შიდაპარტიული კვოტების გამოყენების პიონერია. მემარცხენე სოციალისტურ პარტიას (SV) 1975 წლიდან აქვს შემოღებული 40% კვოტა ორივე სქესისათვის. ასევე ახორციელებს სიაში სხვადასხვა სქესის კანდიდატთა მონაცვლეობის წესს (zipping system).

40% კვოტა ორივე სქესისათვის ასევე დაწესებული აქვს ნორვეგიის ლეიბორისტული პარტიას 1983 წლიდან, ცენტრისტულ პარტიას 1989 წლიდან, ქრისტიანულ სახალხო პარტიას 1993 წლიდან.

გერმანია

გერმანიში კვოტები არც კონსტიტუციითა განსაზღვრული და არც საარჩევნო კანონით. მაგრამ პოლიტიკური პარტიები იყენებენ შიდაპარტიულ კვოტებს საარჩევნო სიის ფორმირებისას. მაგალითად, დემოკრატიული სოციალიზმის პარტია (PDS) იყენებს 50% კვოტას პარტიულ სიებში. ალიანსი 90/მწვანეებიც 1986 წლიდან იყენებენ ასევე 50%-იან კვოტას. ქრისტიან-დემოკრატიულ პარტიაში 1996 წლიდან დაწესდა, რომ სიაში მინიმუმ ყოველი მესამე კანდიდატი ქალი უნდა იყოს. სოციალ-დემოკრატიული პარტიამ (SPD) კვოტების სისტემა შემოიღო 1988 წლიდან. 1990 წლისათვის მიზანი იყო 25% ქალი კანდიდატის ჩართვა სიებში, 1994 წლისათვის 33%-ს, და 1998 წლისათვის კი უკვე 40%-ისა. 40%-იანი გენდერული კოვტა მოითხოვს ასევე, სიის ისე აგებას, რომ სიის ბოლო ადგილებზე მხოლოდ ერთი სქესი არ მოხვდეს, რისთვისაც სიაში მინიმუმ ყოველი მეხუთე მანაც იყოს განსხვავებული სქესის, ვიდრე წინა ოთხეული.

რაკილა 80-იანი წლებიდან თითქმის ყველა პარტიამ დაუჭირა მხარი საკანონმდებლო ორგანოებში ქალთა მონაწილეობის გაზრდისათვის მიზანმიმართული საქმიანობის განხორციელებას, ბუნდესტაგში ქალთა რიცხვი გაიზარდა 10%-დან (1983 წ.) 20%-მდე (1990 წ.), 1997 წ. გახდა 26,6%, 2005 წლისათვის კი 31,8%-ს მიაღწია.

დიდი ბრიტანეთი

ბრიტანეთში დიდი ხნის მანძილზე ქალები მხარს უჭერდნენ კონსერვატიულ პარტიას და ითვლებოდნენ კონსერვატორთა „საიდუმლო იარაღად“. 1990 წლებში კონსერვატიული პარტია მივიდა დასკვნამდე, რომ ქალთა მდგომარეობაში მომხდარი რადიკალური ცვლილებების შემდეგ, მას ერთხელ და სამუდამოდ არ ჰქონდა გარანტირებული ქალი ამომრჩევლების მხარდაჭერა. პარტიამ დაიწყო ქალების მიმართ პოზიტიური დეკლარაციების და საქმიანობის განხორციელება. 1992 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ პარტიის თავმჯდომარემ ნ. ფაულერმა მოუწოდა თავის პარტიას წარედგინათ არა ნაკლებ 100 ქალი კანდიდატისა, პარლამენტის შემდგომი არჩევნებისათვის. მართალია, ეს მიზანი ბოლომდე ვერ იქნა მიღწეული, მაგრამ 1997 წლის არჩევნებზე კონსერვატორებმა წარადგინეს 67 კანდიდატი ქალი.

ლიბერალ-დემოკრატიულ პარტიას აქვს წესი, რომ ყოველ საარჩევნო ოლქში კანდიდატთა ჩამონათვალში არც ერთი სქესი არ უნდა იყოს ერთ მესამედზე ნაკლები. ასევე, პარტიამ გამოიყენა საარჩევნო სიაში სხვადასხვა სქესის კანდიდატთა მონაცვლეობის პრინციპი ევროპის პარლამენტის არჩევნებზე 1999 წელს.

ლეიბორისტული პარტიისათვის, რომელიც 18 წლის განმავლობაში (1979-დან 1997 წლამდე) ოპოზიციაში იყო, ქალთა დანინაურება პარტიაში ამომრჩეველთა შორის მხარდაჭერის გაზრდის ერთ-ერთი გზა აღმოჩნდა. გენდერული დემოკრატიის გაფართოება იყო ნაწილი პარტიის ზოგადი მოდერნიზაციისა და დემოკრატიზაციისა, რამაც ხელი შეუწყო ლეიბორისტების გამარჯვებას. პარტიამ შეიცვალა თავისი „მამაკაცური“ იმიჯი და 80-იანი წლების ბოლოს შეიმუშავა გენდერული კვოტირების პროგრამა. დაწესდა 40%-იანი გენდერული კვოტა პარტიის ყველა არჩევითი

ორგანოსათვის და დაისახა გეგმა საპარლამენტო ფრაქციაში ქალთა რიცხვს მიეღწია 50%-თვის. ეს ბოლო დებულების შესრულებას ბევრი სიძნელე ახლდა, რადგანაც ბრიტანეთში მოქმედებს მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემა, ერთმანდატიან ოლქებიდან აირჩევა თითო დეპუტატი.

ლეიბორისტულმა პარტიამ 1992 წელს გადაწყვიტა გათავისუფლებული, ვაკანტური ადგილების 50%-ზე მხოლოდ ქალების დაესახელებინა. მაგრამ ეს გადაწყვეტილება გასაჩივრდა და 1996 წელს სასამართლომ ის გააუქმა, როგორც მამაკაცებისათვის დისკრიმინაციული და 1975 წელს მიღებული “სქესების დისკრიმინაციის აქტთან” შეუთავსებელი. შოტლანდიის პარლამენტისა და უელსის ეროვნული ანსამბლეს 1999 წლის არჩევნებისათვის ლეიბორისტულმა პარტიამ გამოიყენა მეზობელი საარჩევნო ოლქების დაწყვილების სისტემა. თითოეულ წყვილისათვის ამ ორი ოლქის პარტიის წევრები იკრიბებოდნენ და ერთად ირჩევდნენ ერთ ქალსა და ერთ მამაკაც კანდიდატს. პარტიის თითოეულ წევრს ჰქონდა ორი ხმა ერთი ქალი კანდიდატის ასარჩევად და ერთიც მამაკაცი კანდიდატისათვის.

2001 წელს პარლამენტმა მიიღო სქესთა დისკრიმინაციის (საარჩევნო კანდიდატების) აქტი, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს პოლიტიკურ პარტიას განახორციელოს პოზიტიური ქმედებები (positive action) ქალ კანდიდატთა სასარგებლოდ, ისე რომ არ დაარღვიოს შრომის კანონმდებლობა.

საფრანგეთი

საფრანგეთში გენდერული კვოტების აუცილებლობა კონსტიტუციით არის განსაზღვრული. 1999 წელს კონსტიტუციაში შევიდა დამატება, რომლის მიხედვითაც “კანონმდებლობა მხარს უჭერს ქალისა და კაცისათვის საარჩევნო მანდატთა თანაბარ მისაწვდომობას” და პოლიტიკურს პარტიებს აკისრებს თანაბარი მისაწვდომობის უზრუნველყოფის პასუხისმგებლობას. ამ შესწორებას “პარიტეტული რეფორმა” ეწოდა.

200 წელს ახალი საარჩევნო კანონით განისაზღვრა, რომ პარიტეტული რეფორმა 50%-50% შეეხება ყველა დონის პროპორციულ არჩევნებს:

- მუნიციპალურ არჩევნებს ქალაქებისათვის, სადაც 3 500 მეტი მცხოვრებია;
- სენატის არჩევნებს, პროპორციულად არჩეული სენატორთა მანდატებისათვის;
- რეგიონულ არჩევნებს;
- ევროპის პარლამენტის არჩევნებს;
- პარიზის საბჭოს არჩევნებს;
- პარიზის, ლიონისა და მარსელის რაიონის საბჭოების არჩევნებს.

ეს რეფორმა მოითხოვს ასევე პარტიების მიერ დასახელებულ კანდიდატთა შორის გენდერული ბალანსის დაცვას საფრანგეთის პარლამენტის არჩევნებისას, რომელიც ორტურიანი მაჟორიტარული სისტემით ტარდება.

2000 წლის საარჩევნო კანონმა დააწესა ფინანსური დასჯა იმ პოლიტიკური ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც არ დაიცავდნენ დასახელებულ კანდიდატთა შორის გენდერულ ბალანსს. საფრანგეთში სახელმწიფო ფინანსირებას პოლიტიკური ორგანიზაციებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. მაგალითად, 1999 წელს სახელმწიფო დოტაციათა შეადგინა პოლიტიკური სუბიექტების მთელი შემოსავლის 51 პროცენტი.

სახელმწიფოსაგან მიღებული ფინანსები მცირდება, თუ პარიტეტიდან გადახრა გაცდება 2%-ს. ამგვარად, პარტია, რომელიც დაასახელებს 49% ქალ კანდიდატს და 51% მამაკაცს არ დაჯარიმდება, მაგრამ მეტი განსხვავების შემთხვევაში დაჯარიმდება, შემდეგი წესით: თუ პარტიის მიერ წარდგენილი ქალი და მამაკაცი კანდიდატების რიცხვი 2%-ზე მეტად განსხვავდება, მაშინ სახელმწიფო დახმარება მცირდება ამ განსხვავების ნახევრით. მაგალითად, თუ პარტიამ წარადგინა 60% მამაკაცი კანდიდატი, ხოლო 40% ქალი, განსხვავება 20%-ის ტოლი იქნება და მაშინ პარტიას სახელმწიფო დახმარება შეუმცირდება 10%-ით.

მუნიციპალურ დონეზე კი, სადაც არჩევნები პროპორციული სისტემით ტარდება, კვოტები კიდევ უფრო ეფექტურად ტარდება: საარჩევნო ადმინისტრაცია უბრალოდ არ გაატარებს რეგისტრაციაში ისეთი პარტიის სიას, რომელიც პარტიეტის მოთხოვნას არ შეესაბამება.

პოლიტიკური პარტიებიდან საფრანგეთის სოციალისტურ პარტიას (Parti Socialiste) 1990 წლიდან ჰქონდა 50% კვოტა საარჩევნო სიებისათვის.

აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები

სლოვენიაში გაერთიანებულ სოციალ-დემოკრატებს ჰქონდათ 33% კვოტა ორივე სქესისათვის.

პოლონეთში 30% კვოტა ორივე სქესისათვის შემოღებული აქვს სამ პარტიას: დემოკრატიულ მემარცხენე ალიანსს, შრომის კავშირსა და თავისუფლების კავშირს.

ჩეხეთის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიიდან არჩეულთა 25% უნდა იყოს ქალი. თუ პარტიის ადგილობრივი ორგანიზაცია ვერ დაასახელებს 25%-ს ქალი კანდიდატებისა, მაშინ სოციალ-დემოკრატების ქალთა ორგანიზაციას აქვს უფლება დაასახელოს ექსტრაკანდიდატები კვოტის შესავსებად.

უნგრეთის სოციალისტურ პარტიას დანესებული აქვს 20% კვოტა ქალებისათვის.

ბალტიის ქვეყნები

ლიტვის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას აქვს დანესებული კვოტა - მინიმუმ 1/3 ორივე სქესისათვის.

გენდერული კვოტირების დადებითი მხარეები და სიძნელებები

კვოტების წარმატებულ სისტემას მოსდევს:

- პარტიების მიერ აქტიური პოლიტიკის წარმოება კვალიფიციური კანდიდატი ქალების მოსაზიდად;
- ქალებს საშუალება ეძლევათ გავლენა მოახდინონ გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე;
- პოლიტიკაში ჩნდება ქალთა კრიტიკული მასა, რომელსაც შეუძლია გავლენა მოახდინოს პოლიტიკურ ნორმებსა და კულტურაზე.

კვოტების განხორციელებას პარტიისათვის შემდეგი დადებითი მხარეები აქვს:

- პარტიას ემატება ახალი რესურსი, იზრდება პარტიაში აქტიური წევრი ქალების რიცხვი;
- პარტია უკეთ მუშაობს ამომრჩეველ ქალებთან, შესაბამისად იზრდება პარტიის მხარდამჭერ ქალთა რიცხვი.

კვოტების შემოღებას თან სდევს სიძნელებები:

— კვოტების შემოღება იმისთვისაა საჭირო რომ ქალები გააძლიეროს, მაგრამ თუ ქალები უკვე გარკვეულ ძალას არ ფლობენ, კვოტების შემოღებას ვერ მიაღწევენ, რადგან, როგორც წესი, კვოტების დანესება გააფთრებულ წინააღმდეგობას აწყდება.

— კვოტების ეფექტურად ასამუშავებლად აუცილებელია კანდიდატი ქალების მოზიდვა. ძნელი არ არის პოლიტიკურ საქმიანობაში უკვე ჩართული ქალების დათანხმება ზედა პოზიციებზე წასაწევად. ძნელია, ქალების პირველადი დაინტერესება პოლიტიკაში მონაწილეობის მისაღებად ადგილობრივ დონეზე.

— გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ სამი არჩევნები მაინც არის საჭირო, რომ კვოტების სისტემა სრულყოფილად ამუშავდეს.

— კვოტების ბევრ მომხრეს ჰგონია, რომ კამათი და კონფლიქტი კვოტების გარშემო დროებითი მოვლენაა და მის მიღებასთან ერთად შეწყდება, მაგრამ გამოცდილება ადასტურებს, რომ ამგვარი დებატები მერეც არ წყდება.

თემა V

ქალთა პოლიტიკური წარმომადგენლობის გაზრდის სტრატეგია

პოლიტიკაში ქალთა წარმომადგენლობის წარმატებული გაზრდა
(ნორვეგიის მაგალითი)

წყარო: Jill M. Bystydzienski, Women in Politics in Norway/Women and Politics,
Vol. 8, Haworth Press, Inc. 1988.

1969 წელს ნორვეგიის პარლამენტში ქალები მხოლოდ 9%-ით იყვნენ წარმოდგენილი. 1970 წელს ადგილობრივ თვითმმართველობაში იყო 17% ქალი, 1975 წელს ქალთა რიცხვი 25% გახდა, 1983 წელს კი 33%. როგორ და რატომ მიაღწიეს ნორვეგიელმა ქალებმა უჩვეულოდ მაღალ წარმომადგენლობას პოლიტიკაში? ქალთა პოლიტიკაში წინსვლის რა ხელშემწყობი სოციალური და პოლიტიკური წინაპირობები არსებობდა?

ისტორიული და კულტურული ფაქტორები:

- ისტორიულად ნორვეგიაში ძლიერია თანასწორობისა და სოციალური სამართლიანობის ღირებულებები. ნორვეგიელთა რწმენით, სახელმწიფო უნდა ასრულებდეს ეკონომიკური და სოციალური განსხვავებების გამათანაბრებელ როლს და ეხმარებოდეს იმ ჯგუფებს, რომელთაც ნაკლებად მიუწვდებოდათ ხელი საზოგადოებრივ რესურსებზე. ამ პირობებში ქალთა მიერ სქესთაშორის თანასწორობის მოთხოვნები ლეგიტიმურად აღიქმება.
- ნორვეგიული საზოგადოება ტრადიციულად ძალიან ორგანიზებულია. სხვადასხვა ტიპის ბევრი ასოციაციაა, რომლებიც უზრუნველყოფენ მონაწილეობის მაღალ ხარისხს. ქალები წარმოდგენილი იყვნენ ყველა ტიპის საზოგადოებებში, აგრეთვე, ქალთა ორგანიზაციებში, როგორცაა დიასახლისების და სოფლის ქალთა ასოციაციები, საქველმოქმედო სააგენტოები. საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში საქმიანობამ ქალებს განუვითარა პოლიტიკაში მონაწილეობისათვის საჭირო უნარ-ჩვევები: საჯარო სიტყვის წარმოთქმა, შეხვედრების გამართვა, ლობინგი.
- ზოგადად, ნორვეგიაში პოლიტიკური აქტივობის დონე მაღალია.
- ნორვეგიაში საარჩევნო და პარტიული სისტემა შედარებით ღია და მონაწილეობითია.

ნორვეგიაში პოლიტიკურ პარტიათა ფართო სპექტრია რადიკალური მემარცხენეებიდან მემარჯვენეებამდე. პოლიტიკური პარტიების სისტემა დემოკრატიული, ღია და მონაწილეობითია. არჩევნები ხდება პროპორციული სისტემით. პარტიის საარჩევნო სიები დგება ღია შეხვედრებზე და პარტიის ნებისმიერ წევრს შეუძლია დაასახელოს კანდიდატურა. არჩევნები პროპორციული სისტემით ტარდება. საერთოდ, პროპორციული სისტემის დროს ქალები უფრო ადვილად მოდიან პოლიტიკაში, რადგანც მაჟორიტარული სისტემის დროს, როდესაც ერთ ადგილზე მხოლოდ ერთი კანდიდატი უნდა შეირჩეს, ქალებს როგორც წესი, უჭირთ უპირატესობის მოპოვება.

გარდა პროპორციული სისტემისა ნორვეგიაში საარჩევნო კანონით ამომრჩევლებს დამატებითი მექანიზმები აქვთ იმის გასაკონტროლებლად თუ ვის ირჩევენ. ამომრჩევლებს შეუძლია საარჩევნო ბიულეტენში არა მარტო გადახაზოს გვარები, არამედ ჩაუმატოს ახალი კანდიდატის გვარი. (მართალია, ეს წესი შემდეგში ნაწილობრივ შეიცვალა, მაგრამ რაღაც ეტაპზე მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა პოლიტიკურ პოსტებზე ქალების რიცხვის გაზრდაში).

ბევრ ქვეყანაში ფინანსური დაბრკოლება უმთავრესია ქალების პოლიტიკაში წინსვლისათვის. ნორვეგიაში საარჩევნო კამპანია, ძირითადად, ადმინისტრაციის და თვით პარტიების მიერ ფინანსდება. ამიტომ კანდიდატებს დიდი ფინანსური დანახარჯების გაღება არ უხდებათ, რაც უადვილებს ქალებს პოლიტიკაში ჩართვას.

ნორვეგიის სახელისუფლებო სისტემა სამდონიანია: ეროვნული, საოლქო და მუნიციპალური დონეები. ტიპური პოლიტიკური კარიერა გულისხმობს ამ დონეების მეთოდურ გავლას. დრამატული აღმასვლა პოლიტიკაში პრაქტიკულად შეუძლებელია. თითქოსდა ისე ჩანს, რომ ამან პოლიტიკაში ახალი ჯგუფების გამოჩენას ხელი უნდა შეუშალოს, მაგრამ სინამდვილეში პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ასეთი სისტემა საშუალებას აძლევს პოლიტიკოს ქალებს თანდათანობით მისაღები და ლეგიტიმური გახდნენ.

50-იანი წლების ბოლოს და განსაკუთრებით 60-იან წლებში სკანდინავიის ყველა ქვეყანაში ფართო დისკუსია გაჩაღდა გენდერული როლებისა და თანასწორობის შესახებ. მომზადდა ოფიციალური ანგარიშები ნორვეგიაში ქალთა სტატუსის შესახებ, 1959 წელს დაარსდა თანაბარი ანაზღაურების საბჭო, მეცნიერებმა და აქტივისტებმა პოპულარიზაცია გაუწიეს სქესთა შორის თანასწორობის იდეას. ამგვარად, 60-იანი წლების შუა ხნებში ხელსაყრელი კლიმატი ჩამოყალიბდა ქალთა აქციებისათვის.

1967 წლის პოლიტიკური კამპანია. ქალთა მობილიზაციის პირველი მნიშვნელოვანი აქცია პოლიტიკაში ქალის როლის გასაზრდელად ორგანიზებული იყო 1967 წლის ადგილობრივი არჩევნებისათვის. აქციას ხელმძღვანელობდა **ქალთა ეროვნული საბჭო**. ეს საბჭო გახლდათ ქოლგა ორგანიზაცია, რომელიც შედგებოდა ქალთა ორგანიზაციებისა და პოლიტიკური პარტიების ქალთა სექციების წარმომადგენლებისაგან. საბჭოს საქმიანობის ძირითადი მიმართულება იყო პოლიტიკური პარტიებთან მუშაობა საარჩევნო სიებში კანდიდატი ქალების რიცხვის გასაზრდელად. ასევე მიდიოდა მუშაობა იმისათვის, რომ ქალი კანდიდატები მოხვედრილიყვნენ სიის ზედა ნაწილში, რათა ჰქონოდათ შანსი გამარჯვებისა. პარალელურად ამისა, მიდიოდა ფართო სარეკლამო კამპანია ქალების არჩევნის იდეის პოპულარიზაციისათვის.

შემუშავებული სტრატეგიის შემდეგი ნაბიჯებისაგან შედგებოდა:

- შესაფერისი კანდიდატურების მოძიება;
- მათი დარწმუნება თავიანთ ძალებში და დათანხმება საარჩევნო ბრძოლისათვის;
- პარტიებთან მუშაობა, მათი დარწმუნება რომ ამ კანდიდატი ქალის ჩართვა სიაში კარგი იდეაა და პარტიას ბევრ ხმას მოუტონს;
- სიაში შეყვანის შემდეგ თვალყურის დევნება და მუშაობა იმაზე, რომ ქალი კანდიდატები სიაში პერსპექტიულ პოზიციებზე მოხვედრილიყვნენ;
- დასკვნითი ნაბიჯი იყო მედიისა და საჯარო ფორუმების საშუალებით ელექტორატთან მუშაობა, ქალი კანდიდატებისათვის მხარდაჭერის მისაღწევად.

1967 წლის აქციებმა საგრძნობი შედეგი მოიტანეს, ქალთა რიცხვი ადგილობრივ თვითმმართველობაში გაორმაგდა და 5%-დან 12%-მდე გაიზარდა.

მაგრამ პოლიტიკაში ქალები ისევ მცირე ჯგუფად რჩებოდნენ და 1971 წელს ორგანიზდა მეორე მნიშვნელოვანი აქცია. ამჯერად ისტებლიშმენტის ქალებს შეუერთდნენ ახალი ფემინისტები, რომელიც 1970 წელს ნორვეგიაში ძალიან გააქტიურდნენ.

1971 წელი ისედაც პოლიტიკურად აქტიური წელი იყო ნორვეგიის ისტორიაში. ქვეყანაში გაჩაღდა ცხარე დებატები ევროპის ეკონომიურ თანამეგობრობაში განწევრიანების გარშემო. 1972 წ. ჩატარდა რეფერენდუმი ამ საკითხზე. დებატებმა ბევრი ქალის პოლიტიზირება მოახდინა. მემარცხენე თუ მემარჯვენე შეხედულებების ბევრი ქალი პოლიტიკურად აქტიური გახდა სწორედ ამ დებატების დროს. ის ქალები, რომლებიც ყველაზე მეტად ჩანდნენ საზოგადოებრივ ასპარეზზე გახდნენ ლოგიკური კანდიდატები მოახლოებულ ადგილობრივ არჩევნებში.

ამ არჩევნების დროსაც გამოყენებული იქნა ის ტაქტიკა, რაც 1967 წლის არჩევნებში, თანაც დაემატა ამომრჩევლებთან მუშაობა ბიულეტენის შევსებასთან დაკავშირებით. ამომრჩევლებს უნდა გადაეხაზათ ყველა მამაკაცი კანდიდატი, რათა ქალ კანდიდატს, რომელიც არ იყო სიის მონაწილე პოზიციაზე არჩევნებში გამარჯვების შანსი მისცემოდა. საარჩევნო კანონი იძლეოდა კანდიდატის ჩამატების შესაძლებლობასაც.

ისტებლიშმენტის ქალები და ახალი ფემინისტები პარალელურად მუშაოდნენ. ახალი ფემინისტები თავიანთი გამოსვლებით ქმნიდნენ ხელსაყრელ საზოგადოებრივ კლიმატს ქალების პოლიტიკაში წინსვლისათვის, ხოლო ისტებლიშმენტის ქალები ასრულებდნენ ინსტრუმენტალურ სამუშაოს (კანდიდატების შერჩევა, პარტიების დათანხმება, ამომრჩევლებთან მუშაობა).

1971 წლის არჩევნების შედეგებმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. სამ დიდ მუნიციპალიტეტში ასკერში, ოსლოსა და ტრონდჰეიმში ქალებმა გადააბიჯეს 50% ბარიერს. (ტრონდჰეიმში 20%-დან 54%-ს მიაღწიეს, ასკერში 26%-დან-57%-ს, ოსლოში 28%-დან 56%-ს). 6 მუნიციპალიტეტში ქალთა რიცხვმა 40%-ზე მეტს მიაღწია.

ასეთი წარმატების შემდეგ ქალებმა გარკვეული უკანსვლა განიცადეს. ძალიან ბევრი ქალი კანდიდატი არ ელოდა ასეთ წარმატებას და არ ელოდა, რომ არჩეული იქნებოდა. პოლიტიკური ცხოვრებისა და საოჯახო პასუხისმგებლობების შეთავსების სიძნელებმა ბევრს გადააფიქრებინა შემდეგ არჩევნებში მონაწილეობის მიღება. პოლიტიკოსმა კაცებმა ქალებს ბრალი დასდეს „არადემოკრატიულ ტაქტიკის“ გამოყენებაში და შეცვალეს საარჩევნო კანონის ის ნაწილი, რომელიც ნებას აძლევდა ამომრჩევლებს ჩამატებინათ ბიულეტენში ახალი კანდიდატები. მამაკაცებმა 1975 წლის არჩევნებში ქალი კანდიდატების წინააღმდეგ გამოიყენეს ბიულტენიდან გვარების ამოშლის ის ტაქტიკა, რაც ქალებმა განავითარეს 1971 წლის არჩევნებში.

ამ გამოცდილების შემდეგ დაისახა ქალთა მობილიზაციის ახალი ტაქტიკა, რომელიც ფოკუსირებული იყო არა ბიულეტენებით მანიპულირებაზე, არამედ მიმართული იყო პარტიულ სიებში ქალი კანდიდატების რიცხვის მაქსიმალური გაზრდისაკენ.

ფორმალურმა ქალთა ორგანიზაციებმა და ახალმა ფემინისტებმა უფრო მჭიდრო ალიანსი შექმნეს. ახალი ფემინისტების ერთ-ერთი წარმომადგენელი იხსენებს: „70-იანი წლების მეორე ნახევრამდე ახალი ფემინისტები არ ვენიანააღმდეგებოდით მეტი ქალის არჩევას პოლიტიკურ პოსტებზე, მაგრამ არ ვთვლიდით საჭიროდ მუშაობას პოლიტიკურ სისტემასთან. ჩვენ ვცდილობდით გაგვეზარდა ქალთა თვითშეგნება, რათა კი არ გვეთანამშრომლა ქალების შემზღუდავ სისტემასთან, არამედ შეგვეცვალა ის. იმ ხანებში ჩვენ ვფიქრობდით, რომ უნდა შეგვეცვალა ის გარედან და არა შიგნიდან. 1975 წლის შემდეგ ჩვენ მივხვდით, რომ თუ გვსურს ცვლილებების განხორციელება, საჭიროა ქალებმა მოიპოვონ ძალაუფლება არსებულ სისტემაში“.

1977 წლის საპარლამენტო არჩევნებისა და 1979 წლის მუნიციპალური არჩევნების წინ ქალებმა ახალი კამპანიები გამართეს. ჩამოყალიბდა ე.წ. „400-ის კოალიცია“, მასში შედიოდნენ ქალები ყველა პოლიტიკური პარტიიდან, ქალთა ორგანიზაციებისა და ახალი ფემინისტების წარმომადგენლები. ამ ქალებს შორის ბევრ საკითხზე იყო უთანხმოება, მაგალითად, მემარჯვენეები აბორტის წინააღმდეგნი იყვნენ, ხოლო მემარცხენეები მომხრენი, მაგრამ მათ აერთიანებდათ ერთი რამ, უნდოდათ ყველა პოლიტიკურ პოზიციაზე 50% ქალი ყოფილიყო.

კოალიცია ორი მიმართულებით მუშაობდა:

- საარჩევნო სიებში მეტი ქალი კანდიდატის ჩასმა;
- ქალთა პოლიტიკური დღის წესრიგის შემუშავება, ანუ შემუშავება ქალებისათვის მისაღები პოლიტიკისა ცხოვრების სხვადასხვა სფეროებში: განათლება, ეკონომიკა, სამართლებრივი სისტემა, ხელოვნება, რელიგია.

კოალიციაში შეიქმნა კომიტეტები ქალთა პოლიტიკური ხედვების შესამუშავებლად.

პარტიებზე ზეწოლის შედეგად მიაღწიეს იმას, რომ პარტიებმა დაიწყეს დათანხმება გენდერული კვოტის შემოღებაზე. 1976 წლისათვის 2 პარტია დაეთანხმა გენდერულ კვოტას ლიბერალები და მემარცხენე სოციალისტები, 1983 წელს მათ შეუერთდა ლეიბორისტული პარტია.

ბევრი რამ სცენის მიღმა განვითარდა. ბევრ პარტიულ, პროფკავშირულ და მენარმე ლიდერ ქალს არ სურდა იდენტიფიკაცია რადიკალურ ფემინისტებთან, მაგრამ თანაუგრძნობდნენ კოალიციას და ფაქტობრივად იყვნენ მისი წევრები ისე, რომ არ აკეთებდნენ ამის აფიშირებას.

კოალიცია მოქმედებდა 18 თვე და საგრძნობ წარმატებებს მიაღწია. პარლამენტში ქალთა რიცხვმა 16% დან 24%-მდე აინია. პარლამენტის დღის წესრიგში ქალთა საკითხები პერმანენტულად ხვდებოდა. 1980-იანი წლების დასაწყისისათვის ცხრავე პარტიამ ჩართო თავის პროგრამებში ქალთა მოთხოვნები.

1979 წელს ქალთა ორგანიზაციებმა და ახალმა ფემინისტებმა ჩამოაყალიბეს კომიტეტი და დროებითი სამდივნო. როგორც ადრე მუშაობის ძირითადი მიმართულებები იყო:

- მეტი ქალის ჩართვა პარტიათა საარჩევნო სიებში;
- ზენოლა პარტიებზე ქალთა მოთხოვნების პროგრამებში ჩასართავად;
- მუშაობა ელექტორატთან კანდიდატი ქალების მხარდაჭერის გასაძლიერებლად.

ამგვარი კამპანიები 80-იან წლებშიც გაგრძელდა, მაგრამ ასეთი მიზანდასახულობითა და ინტენსივობით არა. ქალთა მოძრაობა ისე ძლიერი აღარ იყო. დიდი ნაწილი მისი აქტივისტებისა შევიდნენ პოლიტიკურ პარტიებში, პროფკავშირებში, სახელმწიფო ადმინისტრაციაში. მიუხედავად ამისა, ქალთა წარმომადგენლობის ზრდა პოლიტიკაში გაგრძელდა და კულმინაციას მიაღწია გრო ჰარლემ ბრუნდტლანდის მმართველი კაბინეტის დროს, 1987 წელს — ეს იყო მსოფლიო რეკორდი, ქალები შეადგენდნენ სოციალ-დემოკრატიული პარტიის მიერ შედგენილი მმართველი კაბინეტის 44%-ს.

თემა VI

სისტემებისა და ორგანიზაციების გენდერული პოლიტიკა

გენდერული თანასწორობა ჰარმონიული, სოციალური სამართლიანობის პრინციპებზე დაფუძნებული საზოგადოების ერთ-ერთი არსებითი მახასიათებელია. გენდერული თანასწორობა ნიშნავს, რომ ქალსა და მამაკაცს აქვთ თანაბარი პირობები და ცხოვრებისეული შანსები თავიანთი პოტენციალის სრული რეალიზაციისათვის, თანაბრად მონაწილეობენ პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული განვითარების პროცესებში და თანაბრად სარგებლობენ საზოგადოებრივი სიკეთეებით, შესაძლებლობებითა და რესურსებით.

გენდერული თანასწორობა არ ნიშნავს ქალისა და მამაკაცის იგივეობას, პირიქით — დემოკრატიულ პლურალისტურ საზოგადოებაში აღიარებულია, რომ ადამიანებს აქვთ სხვადასხვა ღირებულებები და მიზნები, სხვადასხვა საჭიროებები და ცხოვრების წესი, მიუხედავად ამისა, მათი ინტერესები თანაბრად უნდა იყოს გათვალისწინებული ყველა დონეზე, ისინი უნდა სარგებლობდნენ თანაბარი უფლებებითა და შესაძლებლობებით და ჰქონდეთ ერთნაირი პასუხისმგებლობები და ვალდებულებები.

როდესაც გენდერული თანასწორობას ვეხებით, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ერთი მხრივ, იგი დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების დაცვის საკითხია, მეორე მხრივ, კი იგივე გენდერული თანასწორობა კეთილდღეობის მნიშვნელოვანი პირობაა. მრავალფეროვნება თავისთავადი ღირებულებაა, რომელიც კეთილდღეობას ქმნის.

წარმატებული დემოკრატია გულისხმობს საზოგადო საქმეების წარმართვისას ქალსა და მამაკაცს შორის ჭეშმარიტ თანამშრომლობას, მათ თანასწორ და შემავსებელ საქმიანობას, ურთიერთგამდიდრებას თავიანთი განსხვავებულობით. (დემოკრატიის უნივერსალური დეკლარაცია, პარლამენტთაშორისი საბჭო, 1997 წ.).

გენდერული პოლიტიკები

გენდერული პოლიტიკაა, ისეთი პოლიტიკა, რომელიც ითვალისწინებს გენდერულ პარამეტრებს და მიმართულია გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფისაკენ. განასხვავებენ გენდერული პოლიტიკის განხორციელების სხვადასხვა დონეებს.

გენდერულად ბრმა პოლიტიკა

გენდერულად "ბრმა" პოლიტიკა, პროგრამები, პროექტები უგულვებელყოფს ქალებისა და მამაკაცების განსხვავებულ მოთხოვნილებებს. "ჩვენ ყველას ერთნაირად ვეპყრობით". ასეთ შემთხვევებში:

- არ ხდება ქალისა და მამაკაცის მოთხოვნილებების, პრიორიტეტების და ინტერესების გათვალისწინება. მოსახლეობა, სამუშაო კოლექტივი ან სხვა ჯგუფი განიხილება ერთგვაროვან ჯგუფად;
- არ იწარმოება დაცალკევებული სტატისტიკა: მაგალითად, ვის უკავია უმაღლესი თანამდებობები, ვის აქვს გადამზადების და კვალიფიკაციის მიღების მეტი შესაძლებლობა.

გენდერულად ნეიტრალური პოლიტიკა

ეს პოლიტიკა ზოგჯერ გამოსადეგია მოკლევადიანი პრობლემების გადასაჭრელად.

- ასეთი მიდგომისას ყურადღება მიმართულია ქალების პრაქტიკულ და არა სტრატეგიულ მოთხოვნილებებზე;
- უცვლელი რჩება რესურსების და პასუხისმგებლობის არსებული განაწილება.

გენდერულად გაცნობიერებული პოლიტიკა

გენდერული ცნობიერება ნიშნავს რეალობას შევხედოთ "ახალი" თვალთ და დავინახოთ გენდერული განსხვავებები. ამ მიდგომას ახასიათებს:

- გაცნობიერება და აღიარება, რომ არსებობს სხვაობები;
- გენდერულად დაცალკეებული მონაცემების შეგროვება;
- კონსულტირება როგორც მამაკაცებთან, ისე ქალებთან.

გენდერულად ტრანსფორმაციული პოლიტიკა გულისხმობს:

- არსებული განსხვავებების, საჭიროებების, დისკრიმინაციის მიზეზების შესწავლას;
- ორივე სქესის პრაქტიკული და სტრატეგიული მოთხოვნილებების დადგენასა და გათვალისწინებას;
- არსებული გენდერული როლების და ტრადიციების ეჭვქვეშ დაყენებას და კრიტიკულად გააზრებას;
- ქალებისა და მამაკაცების თანამშრომლობის გაუმჯობესებას;
- ქალებისა და მამაკაცების პოტენციალის გაძლიერებას, მათთვის სამსახურში მიღებისა და კვალიფიკაციის გაზრდის თანაბარი შანსების მიცემას.

თუ არ განხორციელდება ტრანსფორმაციული პოლიტიკა:

- უცვლელად დარჩება რესურსების და პასუხისმგებლობის არსებულ უსამართლო განაწილებას;
- ვერ ამალღდება ცნობიერება და იმის გააზრება, რომ არსებობს გენდერული განსხვავებები და საზოგადოების ერთი ნახევრის შესაძლებლობები ბოლომდე არ არის რეალიზებული.

გენდერული მიდგომა

გენდერული მიდგომა ნიშნავს სხვადასხვა სფეროში სქესისაგან დამოუკიდებელი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის პოლიტიკის განხორციელების ხერხების შემუშავებას.

გენდერული მიდგომის განხორციელების ეტაპები შეგვიძლია შემდეგნაირად წარმოვიდგინოთ:

- კონკრეტული გენდერული პრობლემის (გენდერული უთანასწორობის) არსებობის გაცნობიერება
- ვითარების შესწავლა, ინფორმაციის მოპოვების, კვლევისა და ანალიზის საშუალებით
- გენდერული ცვლილების სტრატეგიის შემუშავება
- სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის ჩამოყალიბება
- სამოქმედო გეგმის განხორციელება
- განხორციელების შემუშავება

თემა VII

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გენდერული პოლიტიკა. მედიაში პოლიტიკის გაშუქების გენდერული ასპექტები

მედიის გენდერული ანალიზი, ანდა მედიის გენდერული მონიტორინგი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გენდერული პარამეტრების შესწავლაა.

მედია უდიდეს როლს ასრულებს გენდერული პრობლემების შესახებ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებასა და ზოგადად, სტერეოტიპების, მათ შორის, გენდერული სტერეოტიპების ჩამოყალიბებასა თუ კვლავწარმოებაში, ამიტომ იგი ხშირად ხდება გენდერული ანალიზის სამიზნე. მედიის მონიტორინგები საკმაოდ გავრცელებული პრაქტიკაა. ტარდება გლობალური მედია-მონიტორინგებიც კი, რომელთაც მსოფლიო მასშტაბის აქციის სახე ეძლევათ. მსგავსი ღონისძიება, „ვინ აკეთებს ახალ ამბებს“, პირველად 1995 წლის 18 იანვარს ჩატარდა, რომლის დროსაც გაანალიზეს 71 ქვეყნის 15 ათასამდე მედია სიუჟეტი. მსოფლიო მონიტორინგი მეორედ 2000 წელს, მესამედ კი 2005 წელს განხორციელდა.

მედიის მონიტორინგის დროს გამოიყენება კვლევის როგორც რაოდენობრივი, ისე თვისებრივი მეთოდები.

ქართული მედია და გენდერული საკითხები

ქართულ მედიაში ქალები მცირედ არიან წარმოდგენილები, ქალთა და გენდერული საკითხები სათანადო მოცულობითა და სიღრმით არ შუქდება, სარედაქციო პოლიტიკა მოვლენების გაშუქებისას არ ითვალისწინებს გენდერულ განზომილებას, ჟურნალისტები არ არიან გენდერულად მგრძობიარენი. საერთო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ ქართული მედია ხელს უწყობს დამკვიდრებული გენდერული სტერეოტიპების კვლავწარმოებას.

მედიის ყურადღება ძირითადად მიპყრობილია პოლიტიკური მოვლენებისადმი, ქართულ პოლიტიკურ დისკურსში კი ქალთა საკითხები საერთოდ არ ჟღერს. პოლიტიკა დღემდე რჩება საზოგადოებრივი აქტივობის ყველაზე მასკულინიზებულ სფეროდ. ასევე ნაკლებად ისმის ქალების აზრი მიმდინარე მნიშვნელოვანი პროცესების შესახებ, რაც გამოწვეულია პოლიტიკური დისკურსის საზღვრების სივინროვით, როდესაც მნიშვნელოვანი პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოება ნაკლებად მონაწილეობს.

ქალები თითქმის არ ჩანან ეკონომიკის საკითხებისადმი მიძღვნილ რუბრიკებში, რადგანაც ძირითადად, მცირე ბიზნესით არიან დაკავებული, ხოლო ეკონომიკის ეს სფერო ქართულ მედიაში მაინცდამაინც აქტიურად არ შუქდება ასევე, დაუმუშავებელი თემაა მედიისათვის შრომის უფლებები და ზოგადად, შრომითი ურთიერთობები, რომლის სათანადოდ გაშუქების შემთხვევაშიც გენდერული პრობლემატიკა აუცილებლად იჩენდა თავს. მედიაში წარმოდგენილ ქალთა სიმცირეს განსაზღვრავს აგრეთვე ის ფაქტორი, რომ ძალიან მცირედ და ზედაპირულად შუქდება განათლების, ჯანდაცვის, სოციალური სფეროები, ანუ ის სფეროები, რომლებშიც ძირითადად, ქალები არიან დაკავებულნი.

მიუხედავად იმისა, რომ ჟურნალისტების უმეტესობა ქალია, ქართული მედიას აკლია გენდერული მგრძობიარობა. საქართველოში გლობალურ მედია-მონიტორინგის ჩარჩოებში ჟურნალისტთა ასოციაცია „გენდერმედიაკავკასიის მიერ 2005 წელს განხორციელებულმა ანალიზმა გამოარკვია, რომ:

- ტელევიზიისა და რადიოს წამყვანთა შორის 92 პროცენტი ქალია, 8 პროცენტი — მამაკაცი;
 - რეპორტიორთა შორის 71 პროცენტი ქალია, 29 პროცენტი მამაკაცი;
 - ახალი ამბების გმირებს შორის კი მხოლოდ 19 პროცენტია ქალი.
- მონიტორინგის შედეგები შეგიძლიათ იხილოთ ინტერნეტში:

<http://www.gmc.ge/images/news.html>

რათა ნათელი გახდეს სურათი, თუ როგორ არიან ქალები წარმოდგენილი პოსტსაბჭოთა პერიოდის ქართულ მედიაში, მოგვყავს სხვადასხვა წლების ქართულ

პრესაში ქალებისა და ქალთა საკითხების შესახებ მასალების მოცულობის პროცენტული მაჩვენებლები:

მასალები ქალების შესახებ	1989	1990	1999	2001
	23,4%	7,2%	9%	15%

წყარო: ლ. ხომერიკი, ნ. ჯავახიშვილი, მ. ნიკურაძე, **გენდერული პოლიტიკა და მასმედია**, თბილისი, 2002.

1990 წლის მედიაში ჯერ კიდევ შეინიშნება ქალებისადმი ფორმალურ ყურადღების საბჭოური ინერცია. ნიშანდობლივია, რომ პირველი მრავალპარტიული არჩევნების შემდეგ, 1991 წლიდან ქალების შესახებ მასალები მკვეთრად იკლებს 7,2%-მდე. აღსანიშნავია, რომ ამ დროს საგაზეთო ფოტოების 39% მამაკაცთა ინდივიდუალური ფოტოებია, ხოლო 54% შეადგენს ჯგუფური ფოტოები, რომლებზედაც ეროვნული მოძრაობის წარმომადგენელი მამაკაცი პოლიტიკოსები არიან წარმოდგენილი. რადგანაც ქართული ეროვნული მოძრაობის იდეოლოგიისათვის გენდერული თანასწორობის საკითხი აბსოლუტურად არააქტუალური იყო, ქალებსა და ქალთა პრობლემატიკის შესახებ პუბლიკაციებს რიცხვის ასეთი კლება ბუნებრივია.

ქართული მედიის ანალიზმა გამოკვეთა ის ტენდენციები, რომლებიც ხელს უშლიან ძველი გენდერული სტერეოტიპების მოშლას;

- იმ პუბლიკაციებში, რომლებიც ოჯახს, მის სიმტკიცეს, მეუღლეთა მოვალეობებსა და ზოგადად, ოჯახურ ტრადიციებს შეეხება, ძალიან ხშირად იკვეთება, რომ ოჯახურ სიმყუდროვესა და ოჯახის შენარჩუნებაზე პასუხისმგებლობა მთლიანად ქალს ეკისრება.
- ქალისა და მამაკაცის სექსუალური ქცევის შეფასება უმეტესწილად ორმაგი სტანდარტით ხდება, ის რაც ქალისათვის დაუშვებელია, მამაკაცისათვის მხოლოდ ხალისიანი თავგადასავლია.
- ინტერვიუებსა და სხვა ტიპის სიუჟეტებსა თუ პუბლიკაციებში საცოლის მოტაცება ხშირად სახელდება, როგორც გავრცელებული და რაც ყველაზე ცუდია, სავსებით მისაღები ფორმა დაქორწინების, რომელიც არამცთუ აღშფოთებას, გაკვირვებასაც არ იწვევს.
- პუბლიკაციებში ძალზე ხშირად გვხვდება შემთხვევები, როდესაც გათხოვების შემდეგ ქალები თავს ანებებენ ან ზღუდავენ თავიანთ პროფესიულ კარიერას.
- ბოლო ხანებში ფართოდ გავრცელებულ ე. წ. საოჯახო ინტერვიუებში უმეტესწილად იკვეთება, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ქალიც ქმრის პარალელურად საინტერესო და მნიშვნელოვანი პროფესიული საქმიანობით არის დაკავებული მთელი საოჯახო საქმეები მას აწევს მხრებზე.
- სტერეოტიპები განსაკუთრებით კარგად ჩანს რეკლამაში, სადაც ძირითადად ქალის ორი ტიპი ფიგურირებს:
 - ⇒ ოჯახის დედა, კარგი დიასახლისი და მზრუნველი ოჯახის სისუფთავესა და კვებაზე (საკვებისა და სარეცხი ფხვნილების რეკლამაში).
 - ⇒ კომერციული სახე ლამაზი და სექსუალური ქალისა, რომელიც ნებისმიერი ტიპის საქონლის რეკლამაში შეიძლება იქნეს გამოყენებული.
- როდესაც მასალა ქალს შეეხება, მაშინაც კი, როდესაც თემა საკმაოდ სერიოზულია, ხშირად ახლავს ეროტიული შეფერილობის ფოტო.
- იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება აშკარად სექსისტური გამონათქვამები.
- სიტყვა ფემინიზმი, ქართულ მედიაში ძალიან იშვიათად ჟღერს და უმეტეს შემთხვევაში ძალიან უარყოფით კონტექსტში.
- ნიშანდობლივია, რომ გენდერული თანასწორობის შესახებ ანტი-სტერეოტიპული მასალები და აზრები ძირითადად გვხვდება ისეთ სტატიებში, რომლებიც უცხოეთს შეეხება.

თემა VIII

სახელმწიფო პოლიტიკა გენდერული და ქალთა პრობლემების სფეროში

ბევრი ქვეყანა აღიარებს, რომ არსებობს გენდერული და ქალთა პრობლემები, რომელთა გადაჭრა მოითხოვს კონკრეტული სტრატეგიების შემუშავებასა და სპეციალური ზომების განხორციელებას.

ცხოვრების ყველა სფეროში გენდერული უთანასწორობის პრობლემის გადასაჭრელად კომპლექსური და მიზანმიმართული პოლიტიკის აუცილებლობა ხაზგასმით აღინიშნა პეკინში გამართულ ქალთა მსოფლიო კონფერენციაზეც. ამ შეხვედრის ერთ-ერთ საკვანძო მოთხოვნას წარმოადგენდა მთავრობების მიერ ეროვნული სტრატეგიებისა და პროგრამების შემუშავება.

ქალთა და გენდერული საკითხების მოგვარებისადმი მიმართული სახელმწიფო პროგრამები სხვადასხვაგვარი და მრავალფეროვანია, მაგრამ თუ ძალიან განვავიწყდებით შესაძლებელია გამოვყოთ მსგავსი შემადგენელი ნაწილები, როგორცაა:

- ⇒ სრულყოფილი გენდერული სტატისტიკის წარმოება;
- ⇒ პრობლემების ყოველმხრივი სამეცნიერო შესწავლა;
- ⇒ სტატისტიკური მონაცემებისა და კვლევის შედეგების ფართოდ გავრცელება, საინფორმაციო კამპანიების მოწყობა, საზოგადოების ცოდნის ამაღლება ქალთა და გენდერული საკითხების სფეროში;
- ⇒ სტატისტიკურ მონაცემებსა და კვლევებზე დაყრდნობით გენდერული და ქალთა საკითხების მოგვარების ეროვნული სტრატეგიის შემუშავება;
- ⇒ საკანონმდებლო ინიციატივების შემუშავება კანონმდებლობის შემდგომი დახვეწის მიზნით;
- ⇒ სახელმწიფო პროგრამით დასახული ღონისძიებების ინსტიტუციონალური საფუძვლის შექმნა და განვითარება (სოციალური სამსახურები, კრიზისული ცენტრები, მონიტორინგის სამსახურები);
- ⇒ თანასწორობის საკითხებზე მომუშავე სახელმწიფო სტრუქტურის შექმნა (მაგალითად, საბერძნეთის თანასწორობის ბიურო, პორტუგალიის თანასწორობისა და ქალთა უფლებების კომისია);
- ⇒ ქალთა მონაცემთა ბაზების შექმნა (1974 წელს ირლანდიის მთავრობამ შექმნა კვალიფიციურ ქალთა მონაცემთა ბაზა, რისი მეშვეობით ხდება სახელმწიფო სამსახურისათვის შესაბამისი კანდიდატურების მოძიება. 1995 წელს ნიდერლანდის მთავრობამ დაარსა ორგანიზაცია „თოპლინკი“, რომლის მიზანიც არის შექმნას კვალიფიციურ ქალთა მონაცემთა ბაზა, რომელიც დაეხმარება სახელმწიფო სააგენტოებს, პარტიებს, კერძო კომპანიებს მოძებნონ შესაბამისი კვალიფიკაციის ქალები).

როგორც წესი, ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესებისაკენ მიმართული სახელმწიფო პროგრამები აუცილებლად მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

- ⇒ **დედობისა და ოჯახის დახმარება** (რა ხასიათისაა და მოცულობის ამგვარი პროგრამები, როგორია დაფინანსება);
- ⇒ **მარტოხელა მშობლებისა და მრავალშვილიანი ოჯახების დახმარება;**
- ⇒ **ოჯახური ძალადობა და ძალადობა ქალის მიმართ** (როგორია კანონმდებლობა, არსებობს თუ არა დახმარების სამსახურები, რა ხარისხისა და მოცულობის მომსახურების განევა შეუძლიათ, როგორია სამართალდამცავ ორგანოებში ძალადობის შემთხვევებზე რეაგირებისა და სასამართლო საქმეების წარმოების ხარისხი, ტარდება თუ არა პრევენციული ზომები);
- ⇒ **გადანყვეტილების პროცესში ქალთა მონაწილეობის გაზრდის უზრუნველყოფა;**
- ⇒ **ტრეფიკინგი;**
- ⇒ **პროსტიტუცია;**
- ⇒ **ჯანდაცვის პროგრამები** — ორსულთა, ახალშობილთა და მშობიარეთა, ბავშვთა

ჯანდაცვა, რეპროდუქციული ჯანმრთელობა, კონტრაცეფციისა და მათ შორის, აბორტის საკიხები, ქალურ ორგანოთა დაავადებები (მათ შორის, სიმსივნური).

გენდერული თანასწორობის ხელშემწყობი კანონმდებლობა

ლიტვა

1998 წელს ლიტვამ მიიღო *კანონი ქალებისა და კაცების თანაბარი შესაძლებლობების შესახებ* და დააწესა *თანაბარი შესაძლებლობების კონტროლიორის* სამსახური. ეს იყო პოსტსაბჭოთა სივრცეში ამგვარი ხასიათის კანონის მიღების პირველი შემთხვევა.

კანონი მოქმედების სფერო მოიცავს სასწავლო, სამეცნიერო დაწესებულებებს, სახელმწიფო მართვის ორგანოებს და საკუთრების ნებისმიერი ფორმის დაწესებულებებს.

თანაბარი შესაძლებლობების კონტროლიორი განიხილავს საჩივრებს გენდერული დისკრიმინაციისა და სამუშაო ადგილზე სექსუალური იძულების შესახებ. კონტროლიორს შეუძლია შემთხვევის შესწავლის შემდეგ დააწესოს ადმინისტრაციული ჯარიმა ან სასამართლოს გადასცეს საქმე. ფულადი ჯარიმები მიდის სახელმწიფოს ბიუჯეტში და არა დაზარალებულ პირთან. კონტროლიორს გამოძიებებს აწარმოებს თავისი ინიციატივითაც, ასევე მონიტორინგს უწევს დისკრიმინაციული ხასიათის განცხადებებს პრესაში, შეიმუშავებს წინადადებებს კანონმდებლობის დახვეწის მიზნით.

კანონის მიღებისა და კონტროლიორის სამსახურის გაჩენის შემდეგ ლატვიის პრესაში შემცირდა დისკრიმინაციული ხასიათის განცხადებები. 2000-2001 წლებში, ანუ ფუნქციონირების პირველ წელს ქალისა და მამაკაცის თანაბარი შესაძლებლობების კონტროლიორის სამსახურმა განიხილა 47 განცხადება. საჩივრების რიცხვი იზრდება და ლიტვის რიგითი მოქალაქეები უფრო ხშირად მიმართავენ თანაბარი შესაძლებლობების კონტროლიორს.

ესტონეთი

ესტონეთმა 2000 წელს ხელი მოაწერა ევროპის საბჭოს სოციალურ ქარტიას (Social Charter of Council of Europe). ესტონეთს ჰყავს თავისი წარმომადგენელი ევროპის საბჭოს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კომიტეტში (Steering Committee for Equality Between Women and Men).

ევროპის საბჭომ მიიღო დაახლოებით 20 დოკუმენტი, გენდერული თანასწორობის პოლიტიკის გასავითარებლად ევროპის სახელმწიფოებში. ესტონეთმა დაიწყო თავისი კანონმდებლობისა და ევროპის საბჭოს კანონმდებლობის შედარებითი ანალიზი. გამოჩნდა მნიშვნელოვანი განსვლები თანასწორობის ევროპულ სტანდარტებსა და ესტონეთის კანონმდებლობას შორის. ესტონეთმა აიღო ვალდებულება მიიღოს **გენდერული თანასწორობის აქტი**. გენდერული თანასწორობის კანონის მიღება იქნება ერთ-ერთი წინაპირობა ესტონეთის მიერთებისა ევროპის კავშირისადმი. თანასწორობის კანონმა უნდა შექმნას სამართლებრივი ბაზისი გენდერული თანასწორობისადმი მიმართული საქმიანობების სახელმწიფო დონეზე წარსამართავად.

სახელმწიფო პოლიტიკა ოჯახური ძალადობის სფეროში (კანადის მაგალითი)

კანადა მონინავე ქვეყანაა ოჯახური ძალადობის სფეროში ეფექტური სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების თვალსაზრისით. კანადაში კარგად არის დამუშავებული ფედერალური და რეგიონალური კანონები ოჯახური ძალადობის შესახებ და, ასევე, არსებობს ეფექტური სოციალური პროგრამები ადგილობრივ დონეზე. შექმნილია ძალადობასთან ბრძოლის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებული კომისია. 1988 წლიდან მოქმედებს ოჯახური ძალადობის სამთავრობო პროგრამა.

ფედერალური დონე

საკითხის შესწავლა. ქალის წინააღმდეგ ძალადობის პრობლემის კვლევა კანადაში 20 წელზე მეტი ხანია რაც მიმდინარეობს. 1991-93 წწ. ჩატარდა მსხვილმასშტაბიანი

გამოკითხვა, რომელმაც მთელი ქვეყანა მოიცვა. შეიკრიბა მონაცემები ოჯახური ძალადობის პრობლემის ბუნებისა და მასშტაბის გასარკვევად. არსებობს ოჯახური ძალადობის შემსწავლელი 5 ცნობილი კვლევითი ცენტრი, რომლებიც ფინანსირდება ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის დეპარტამენტისა და კანადის სოციალური და ჰუმანიტარული მეცნიერებების სამეცნიერო საბჭოს მიერ. ეს ცენტრები უზრუნველყოფენ პარტნიორულ ურთიერთობებსა და ურთიერთთანამშრომლობას ოჯახური ძალადობის საკითხზე მომუშავე მეცნიერებს, პედაგოგებს, პრაქტიკოსებს, პოლიტიკოსებსა და ქვეყნის მასშტაბით მოქმედ 600-ზე მეტ არასამთავრობო ორგანიზაციას შორის.

კანონდებლობა. სპეციალური ცალკე ფედერალური კანონი ოჯახური ძალადობის შესახებ არ არსებობს. მაგრამ 1994 წლიდან მოყოლებული სისხლის სამართლის კოდექსში შედის შესწორებები, რომლებიც ითვალისწინებენ სამართლებრივი ზომების სისტემის შექმნას ქალების, ბავშვებისა და ხანდაზმულთა ძალადობისაგან დასაცავად.

პროგრამები. 1997/98 წწ. ოჯახური ძალადობის შესამცირებლად მიმართულმა ფედერალურმა ფინანსირებამ შეადგინა 30,7 მლნ. დოლარი, ეს თანხა ხმარდება თავშესაფრების შენახვასა და, ასევე, პროფილაქტიკურ მუშაობას.

კანადის მთავრობის საქმიანობა წარმოადგენს ოჯახური ძალადობის საკითხთან დაკავშირებული სახელმწიფო პოლიტიკის განვითარების ახალ საფეხურს. ამ პრობლემაზე მუშაობა ინტეგრირებულია ისეთი სტრუქტურების მიმდინარე პროგრამებში, როგორცაა ჯანდაცვის დეპარტამენტი, პოლიცია, ქალთა საქმეების სამინისტრო, იუსტიციის სამინისტრო, სტატისტიკის სამმართველო, მშენებლობისა და უძრავი ქონების სამინისტრო, მოქალაქეობისა და იმიგრაციის სამინისტრო.

სახელმწიფო პროგრამა მრავალ მიმართულებიანია:

ჯანდაცვის სამინისტრო ახორციელებს საქმიანობას მსხვერპლთათვის სამედიცინო დახმარების გასაუმჯობესებლად:

- ⇒ სამედიცინო პერსონალისათვის სპეციალური სწავლების ორგანიზება (სემინარებისა და კურსების ჩატარება სამედიცინო სასწავლებლებთან და ექიმებისა და ექთნების ასოციაციებთან თანამშრომლობით);
- ⇒ კვლევის განხორციელება „ჯანდაცვა და ძალადობა ქალის წინააღმდეგ“ (ძალადობის გავლენის შესწავლა მსხვერპლთა ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე);
- ⇒ ძალადობის მსხვერპლებთან მოპყრობისას ქცევის წესების შემუშავება ექიმებისათვის;
- ⇒ სახელმძღვანელოს მომზადება ექთნებისათვის, რომლებიც დახმარებას უწევენ ოჯახური ძალადობით დაზარალებულთ.

გენერალური პროკურატურა და იუსტიციის სამინისტროს განსახორციელებელ საქმიანობაში შედის:

- ⇒ შესწორებების მომზადება პარლამენტში წარსადგენად კანონმდებლობის დახვეწის მიზნით;
- ⇒ პოლიციელთა, პროკურორთა, საპატრულო სამსახურებისა და პენიტენციური სისტემის მუშაკთა ტრენინგი;
- ⇒ სპეციალური ინსტრუქციის შემუშავება პოლიციელებისათვის, როგორ იმოქმედონ ოჯახური ძალადობის შემთხვევებში;
- ⇒ საინფორმაციო მასალების შემუშავება პოლიციელებისათვის, იმის შესახებ თუ როგორ აღმოუჩინონ დახმარება ძალადობით დაზარალებულებს;
- ⇒ სახელმძღვანელოს მომზადება სოციალური მუშაკებისათვის.

ოჯახური ძალადობის პრობლემაზე მუშაობა რეგიონულ დონეზე

ცალკეულ პროვინციებს აქვთ შემუშავებული სპეციალური რეგიონალური კანონები ოჯახური ძალადობის საკითხზე. მაგალითად, ალბერტის პროვინციამ 1998 წელს მიიღო **ოჯახური ძალადობისაგან დაცვის აქტი**, რომელიც ითვალისწინებს ოჯახის ყველა

წევრის (ქალების, მამაკაცების, ბავშვების, ხანშიშესულების) დაცვას ძალადობისაგან. 1995 წელს სასკეჩევანის პროვინციამ მიიღო **აქტი ოჯახური ძალადობის მხვერპლთა შესახებ**. აქტი ითვალისწინებს სპეციალური ორდერების გაცემას, რომელიც იძლევა პოლიციის მხრიდან დაუყოვნებელი ჩარევის უფლებას და ავალებს პოლიციას თვალყური ადევნონ კრიზისულ ოჯახებს და დაიცვან მისი წევრები მოძალადისაგან.

რეგიონებში მოქმედებს სხვადასხვაგვარი პროგრამები, განსაკუთრებით დიდი ყურადღება ექცევა **პრევენციული ზომების** მიღებას. ტარდება საინფორმაციო კამპანიები, მოზარდებისათვის შემუშავებულია საინფორმაციო პაკეტი ძალადობის შესახებ აუცილებელი ინფორმაციის მისაღებად.

ონტარიოს პროვინციაში ტარდება ყოველწლიური ტრენინგი იმ პროკურორებისათვის, ვინც სპეციალიზდებიან ოჯახური ძალადობის საქმეებზე. წარმატებით მოქმედებს, აგრეთვე, პროგრამა „მონმე — მსხვერპლი“, რომელიც ითვალისწინებს იმ მონმეების დახმარებას, რომლებიც თვითონაც დაზარალდნენ. ამ მონმეების უმრავლესობა ქალები და ბავშვები არიან.

მანიტობას პროვინციაში მოძალადეებისათვის შემუშავებულია 3 ტიპის პროგრამა:

- ⇒ ჯგუფური თერაპიის 24 საათიანი მეცადინეობები;
- ⇒ 84 საათიანი ინტენსიური თერაპიის პროგრამა (მათთვის, ვისაც პირობითი სასჯელი აქვს);
- ⇒ 300 საათიანი პროგრამა მსჯავრდებულებისათვის.

მოქმედებს ქალთა დაცვის პროგრამები (The Women's Advocacy Program), რომელთა ფარგლებშიც ხდება ქალებს ეხმარება სამართალდამცავ სისტემასთან ურთიერთობის ნებისმიერ საფეხურზე.

ერთ-ერთ პროვინციაში შექმნილია **ოჯახური ძალადობის სასამართლო**, ქალების, ბავშვებისა და ხანდაზმულთა წინააღმდეგ ძალადობის შემთხვევების მეტი ყურადღებითა და პროფესიონალურად განხილვისათვის. მოსამართლეებსა და პროკურორებს სპეციალური სწავლება აქვთ მიღებული და სასამართლო ძალზე წარმატებულად მუშაობს. ონტარიოში ოჯახური ძალადობის ორგვარი სასამართლო მოქმედებს, ერთი, რომელიც შედარებით იოლ შემთხვევებს განიხილავს (როდესაც ოჯახის წევრებს, სურთ შემდგომში ერთად ცხოვრების გაგრძელება), და მეორე, რომელსაც სერიოზულ საქმეებთანაა აქვს საქმე. ასეთმა სპეციალიზაციამ მართლმსაჯულების ხარისხი მკვეთრად გააუმჯობესა.

დიდ ქალაქებში, მაგალითად, ტორონტოში მოქმედებს ოჯახურ ძალადობაზე დაუყოვნებელი რეაგირების სისტემა (Domestic Violence Emergency Response System). ამ სისტემის დამნერგავები არიან კანადის უსაფრთხოების სამსახური, ტორონტოს პოლიცია და მსხვერპლთა დახმარების სამსახურები.

სისტემა მუშაობს 24 საათიან რეჟიმში. ძალადობის მსხვერპლები უსასყიდლოდ არიან უზრუნველყოფილი პორტატიული სასიგნალო აპარატურით, რაც საშუალებას აძლევთ საშიშროების შემთხვევაში სასწარფოდ გამოიძახონ პოლიციის თანამშრომელი. რისკ-ჯგუფის განსაზღვრას ახდენენ ადგილობრივი სოციალური სამსახურები.

თავშესაფრები. კანადაში ამჟამად მოქმედებს მსხვერპლთა თავშესაფრების ქსელი, რომელშიც გაერთიანებულია 470 დანესებულება. თავშესაფრები არის როგორც ქალაქებში, ისე სასოფლო რაიონებში.

თავშესაფრების დაფინანსების 82% მოდის ფედერალური სახსრებიდან, დანარჩენს რეგიონისა და მუნიციპალური სახსრები შეადგენს. 30 მლნ. დოლარი შემოდის არასამთავრობო წყაროებიდან (შემონირულობები, საქველმოქმედო ლატარიები, გრანტები).

90-იან წლებში კანადის მთავრობამ გაითვალისწინა ძალადობასთან ბრძოლის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებული კომისიის რეკომენდაციები და გააფართოვა მუშაობა ისეთ ჯგუფებთან, რომლებისთვისაც ნაკლებად მისაწვდომი იყო კრიზისული ცენტრების მომსახურება. ასეთი ჯგუფებია: სოფლად მცხოვრები ქალები, ეთნიკური უმცირესობები, ემიგრანტები, ინვალიდები.

თემა IX

გენდერული ბიუჯეტი

ბიუჯეტის გენდერული ანალიზი ნიშნავს ქალებსა და მამაკაცებზე ბიუჯეტის განსხვავებული ზემოქმედების კვლევას. გენდერული ბიუჯეტი ხელს უწყობს საჯარო სახსრების სამართლიან განაწილებასა და მათ ეფექტურ განთავსებას, ბიუჯეტის დაგეგმვისას სამიზნე ჯგუფებზე ორიენტირებას. გენდერული ბიუჯეტი, ასევე, ხელს უწყობს კარგი მართვის პრინციპების გამყარებას, ანგარიშვალდებულებასა და გამჭვირვალობას.

გენდერული ბიუჯეტის ინიციატივა პირველად ავსტრალიაში განხორციელდა 1984 წელს. გაანალიზდა ბიუჯეტის გავლენა გენდერულ ურთიერთობებზე. ავსტრალიური გამოცდილება მნიშვნელოვანი იყო არა მხოლოდ ცნობიერების ამაღლების თვალსაზრისით, არამედ ეს მიდგომა სარეკომენდაციო იყო შემდგომი ინიციატივებისათვის.

ბრიტანეთში 1989 წლიდან მოყოლებული ქალთა საბიუჯეტო ჯგუფი (*British Women's Budget Group*), რომელიც აერთიანებს ექსპერტებს უნივერსიტეტებიდან, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და პროფკავშირებიდან, ყოველწლიურად აქვეყნებს კომენტარებს ეროვნულ ბიუჯეტზე.

1993 წელს მშვიდობისა და თავისუფლების ქალთა საერთაშორისო ლიგამ წამოიწყო გენდერული ბიუჯეტის ინიციატივა კანადაში. უსაფრთხოების ალტერნატიულ კონცეფციაზე დაფუძნებული ეს ინიციატივა ფოკუსირებულია სოციალური უზრუნველყოფისა და თავდაცვის ხარჯებზე. ბრიტანეთისა და კანადის გარდა გენდერული ბიუჯეტის პროექტების უმეტესობა სამხრეთ ნახევარსფეროში განხორციელდა. ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითია სამხრეთ აფრიკის ქალთა საბიუჯეტო ინიციატივა, წამოწყებული 1995 წლის პირველი დემოკრატიული არჩევნების შემდეგ.

ამჟამად გენდერული ბიუჯეტირება ხორციელდება მსოფლიოს 40-ზე ქვეყანაში. გენდერული ბიუჯეტირების ინიცირებისა და წარმართვის პრაქტიკა მრავალფეროვანია. (**Parliament, the Budget and Gender**, Joachim Wehner, Winnie Byanyima, the handbook jointly produced by the IPU, UNDP, WBI and UNIFEM).

გენდერული ბიუჯეტი – თანამედროვე სოციალური ტექნოლოგიაა, რომელიც საშუალებას იძლევა დაინერგოს სამთავრობო პოლიტიკის მიერ ინტერესთა გათვალისწინების დიფერენცირებადი აღრიცხვის პრინციპი სოციალურ-გენდერული ნიშნის მიხედვით. გენდერული ბიუჯეტი არ წარმოადგენს განსხვავებულ ბიუჯეტებს ქალისა და მამაკაცისათვის, ის ითვალისწინებს საბიუჯეტო პროცესში გენდერული ასპექტების გათვალისწინებას. გენდერული ბიუჯეტი არის ფინანსური მექანიზმი თანასწორობის პოლიტიკის განსახორციელებლად. (ჩარიტა ჯაში, გენდერული ბიუჯეტი/სემინარის მასალები, თბილისი, 2004).

თემა X

გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფისაკენ მიმართული პოლიტიკის განხორციელება საქართველოში

ქართულ საზოგადოებაში მთელი პოსტსაბჭოთა პერიოდის მანძილზე მომხდარი მნიშვნელოვანი და ხშირად რადიკალური ცვლილებების მიუხედავად, გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფისაკენ მიმართული მიდგომების დანერგვა სახელმწიფო თუ ადგილობრივი პოლიტიკის ფორმირებაში ჯერ კიდევ დიდ ძალისხმევას მოითხოვს. სქესთა შორის უთანასწორობის პრობლემის აქტუალიზებას ხელს უშლის ნლების მანძილზე დაგროვილი და გადაუჭრელი უამრავი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემა, რომლებიც როგორც პოლიტიკური სპექტრის, ისევე საზოგადოების უმეტესი ნაწილის მიერ უფრო მნიშვნელოვნად აღიქმება. ამავდროულად, ჯერ არ არის სათანადოდ გააზრებული, რომ ნებისმიერი სფეროს პოლიტიკის შემუშავებისას, ნებისმიერი ეროვნული თუ ადგილობრივი დონის პროგრამის წარმატებულობისათვის აუცილებელია მასში გენდერული მიდგომების დანერგვა. საერთაშორისო ორგანიზაციები და დასავლეთის ქვეყნები დიდი ხანია აღიარებენ, რომ გენდერული მეინსტრიმინგი, ანუ გენდერული პარამეტრების სისტემური ინტეგრაცია პოლიტიკის ფორმირების, განხორციელების, მონიტორინგისა და შეფასების პროცესში არა მარტო გენდერული თანასწორობის მიღწევას უწყობს ხელს, არამედ, ნებისმიერი პოლიტიკის ეფექტურობის მნიშვნელოვანი წინაპირობაცაა. გენდერული მიდგომების დანერგვა, ანუ განსხვავებული საჭიროებებისა და პრობლემების დანახვა, გამოცდილებისა და ხედვების მთელი მრავალფეროვნების გათვალისწინება, თავისთავად ძალიან ღირებულია და ხელს უწყობს სოციალურად მგრძობიარე, საზოგადოების ინტეგრაციაზე დამყარებული პოლიტიკის განხორციელებას. მდგრადი განვითარების თანამედროვე კონცეფცია გენდერული თანასწორობის პრინციპის გათვალისწინების გარეშე წარმოუდგენელია.

სახელმწიფო დონეზე ეფექტური გენდერული პოლიტიკის გატარებისათვის აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს **ინსტიტუციური მექანიზმები**, რომლებიც უზრუნველყოფენ გენდერული თანასწორობის მიღწევის სტრატეგიის შემუშავებასა და განხორციელებას, აგრეთვე, ამ სფეროში აღებული საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულების კოორდინირებას.

1994 წელს საქართველო მიუერთდა „ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის ლიკვიდაციის კონვენციას“. 1995 წელს კი, პეკინში გამართულ ქალთა IV მსოფლიო კონფერენციაზე შეუერთდა იმ ქვეყანათა რიცხვს, რომლებიც შეთანხმდნენ, შემუშავებინათ ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების ეროვნული სამოქმედო გეგმა პეკინის პლატფორმის ცხოვრებაში გასატარებლად. დღემდე ამ მიმართულებით საქართველოს მნიშვნელოვანი ნაბიჯები არ გადაუდგამს.

პეკინის პლატფორმის 12 მიმართულებიდან ერთ-ერთი სწორედ ეროვნულ დონეზე ინსტიტუციური მექანიზმების შექმნაა. მსოფლიო პრაქტიკამ აჩვენა, გენდერული თანასწორობის ეროვნულმა ინსტიტუციურმა მექანიზმმა ეფექტურად რომ იმუშაოს, ანუ წარმატებით მოახდინოს სახელმწიფო პოლიტიკის სხვადასხვა სფეროებში გენდერული პარამეტრების ინტეგრირება, საჭიროა ის მაღალ სამთავრობო დონეზე არსებობდეს, ფლობდეს გარკვეულ ფინანსურ და ადამიანურ რესურსებს და ჰქონდეს პოლიტიკის ფორმირებაზე გავლენის მოხდენის შესაძლებლობა.

ახალგაზრდა დემოკრატიის ქვეყნებში, სადაც გენდერული თანასწორობის საკითხი პოლიტიკურ დღის წესრიგში არ შედის, სახელმწიფო დონეზე გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ინსტიტუციური მექანიზმის ჩამოყალიბების სტიმულირებას ხშირად საერთაშორისო ორგანიზაციები ახდენენ. 1998 წელს გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტის „ქალები განვითარების პროცესში“ ხელშეწყობით პრეზიდენტის განკარგულებით საქართველოს უშიშროების საბჭოში შეიქმნა ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების ეროვნული კომისია. ეს იყო პირველი მცდელობა საქართველოში სამთავრობო დონეზე გენდერულ პრობლემატიკაზე მომუშავე სტრუქტურის შექმნისა. თუმცა, ამ სტრუქტურის ეფექტური ამოქმედება იმ პერიოდისათვის ვერ მოხერხდა. სამწუხაროდ ასევე ქალაქებში დარჩა პეკინის სამოქმედო პლატფორმის მოთხოვნების შესაბამისად შემუშავებული ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების 1998-2000 წლების

სამოქმედო გეგმა, რომელსაც მოჰყვა 2000-2004 წლის სამოქმედო გეგმა, რომელიც წინა არშესრულებული დოკუმენტის თითქმის მექანიკური ასლია.

საქართველოში გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ეროვნული ინსტიტუციური მექანიზმის ჩამოყალიბების შემდგომი ეტაპი ვარდების რევოლუციის შემდეგ დაიწყო. მუშაობა ორი მიმართულებით წარიმართა: ადგილობრივი ქალთა ორგანიზაციების კოალიციის ერთმა ჯგუფმა მთავრობას წარუდგინა ინიციატივა, რომელიც ითვალისწინებდა **გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კომისიის** შექმნას, ხოლო გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ახალამოქმედებულმა პროექტმა „გენდერი და პოლიტიკა“ მიზნად დაისახა პარლამენტის სპიკერთან არსებული **გენდერული თანასწორობის საბჭოს** ჩამოყალიბება. ორივე მიმართულებით განეული დიდი ძალისხმევის შედეგად, საქართველოში პირველად მივიღეთ ისეთი მდგომარეობა, როცა გენდერულ თანასწორობაზე მომუშავე სტრუქტურა არსებობს ხელისუფლების როგორც აღმასრულებელ, ისე საკანონმდებლო შტოში.

განსაკუთრებულ აღნიშვნას მოითხოვს ის გარემოება, რომ სამთავრობო კომისია შეიქმნა ადგილობრივი ორგანიზაციების ძალისხმევით, ანუ ინიციატივით «ქვემოდან», რაც საკმაოდ უჩვეულო პრეცედენტია. ამ ინიციატივის წარმატება მიანიშნებს იმაზე, რომ ქალთა ორგანიზაციები წინა პერიოდთან შედარებით განვითარების თვისებრივად ახალ ეტაპზე გადავიდნენ. ეს კი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ პირობებში, როცა ხელისუფლებისათვის გენდერული თანასწორობა არ არის პრიორიტეტული საკითხი და ინსტიტუციური მექანიზმების მდგრადობისა და მათი ეფექტური მუშაობის უზრუნველყოფისათვის სწორედ ის ფაქტორი გახდება გადამწყვეტი, თუ როგორ მოახერხებს საზოგადოებრივი სექტორი რესურსების მობილიზებას ამ ახალი სტრუქტურების გასაძლიერებლად.

ქალთა და გენდერულ საკითხებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების კოალიციის ინსტიტუციური მექანიზმების ჯგუფმა, სამთავრობო კომისიის შექმნის ინიციატივის პარალელურად, ეუთოს მისიის მხარდაჭერით განახორციელა პროექტი, რომლის ფარგლებშიც შემუშავდა **გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ახალი ეროვნული სამოქმედო გეგმა**. გეგმის ეფექტურობის წინაპირობად თავიდანვე დაისახა, რომ მისი შემუშავების პროცესი ფართო და მონაწილეობითი უნდა ყოფილიყო. მართლაც, ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავებაში მონაწილეობა მიიღო ქალთა კოალიციის 56 წევრმა-ორგანიზაციამ, ქალთა სამშვიდობო ქსელის 41 წარმომადგენელმა, ქალთა რეგიონული ორგანიზაციებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის 88 წარმომადგენელმა საქართველოს 10 რეგიონიდან. პარალელურად მოხდა სახელმწიფო სტრუქტურების, კერძოდ 14 სამინისტროს 45 წარმომადგენლის ჩართვა შემუშავების პროცესში. გეგმის პროექტი გაიგზავნა, აგრეთვე, საერთაშორისო ორგანიზაციებში ექსპერტიზისა და რეკომენდაციების მისაღებად. ამგვარად, ახალი სამოქმედო გეგმის შემუშავების ეტაპზე დაცულ იქნა პეკინის პლატფორმის 294 პუნქტის მოთხოვნა, რომ ეროვნული სამოქმედო გეგმით უნდა ნახალისდეს აქტიური მხარდაჭერა და ფართო მონაწილეობა სხვადასხვა ინსტიტუციონალური აქტორებისა, მათ შორის საკანონმდებლო ორგანოების, აკადემიური და კვლევითი ინსტიტუტებისა, პროფესიული ასოციაციების, მედიის, ადგილობრივი სათემო ჯგუფებისა და არასამთავრობო, მათ შორის ქალთა ორგანიზაციებისა.

ამგვარად, ამ ეტაპზე მიღწეულ წარმატებად უნდა ჩაითვალოს ინსტიტუციური მექანიზმების შექმნა ხელისუფლების საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებში და ახალი ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავებული პროექტის არსებობა. თუმცა წინ ურთულესი ამოცანებია:

- სამოქმედო გეგმის წარმატებული ლობირება და მისი დამტკიცება მთავრობის მიერ;
- ინსტიტუციური მექანიზმების კოორდინირებული და ეფექტური და ნაყოფიერი მუშაობის აწყობა;
- სამოქმედო გეგმის წარმატებულად შესრულების უზრუნველყოფა.

გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ეროვნულმა სამოქმედო გეგმამ გამოკვეთა ძირითადი გენდერული პრობლემები და დასახა სტრატეგიული მიზნები, ანუ გენდერული პოლიტიკის განხორციელების ძირითადი მიმართულებები. გეგმის თანახმად, უნდა გაგრძელდეს მუშაობა ეფექტური ინსტიტუციური მექანიზმების შემდგომი განვითარების მიმართულებით, რისთვისაც აუცილებელია სხვადასხვა სამინისტროში

გენდერულ საკითხებზე მომუშავე პასუხისმგებელი პირის, ე.წ. გენდერული ოფიცერის თანამდებობის შემოღება, სამინისტროების გენდერული ერთეულების კაპაციტეტის გაძლიერება, მათი ტექნიკური აღჭურვა და სპეციალისტების ტრენინგები. ასევე, უმნიშვნელოვანესი საკითხია, გენდერული თანასწორობის ინსტიტუციური მექანიზმების საქმიანობის საბიუჯეტო უზრუნველყოფა. შედეგად, სამიზნე სამინისტროებში უნდა მივიღოთ, ისეთი გენდერული ერთეულები, რომელთაც შეუძლიათ სამინისტროს საქმიანობის, პროექტებისა და პროგრამების გენდერული ექსპერტიზის განხორციელება, რეკომენდაციების განევა და სამინისტროს მიერ შემუშავებულ პოლიტიკაში გენდერული მიდგომების ინტეგრირება.

მართვაში გენდერული პარამეტრების დანერგვის უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტი სრულყოფილი **გენდერული სტატისტიკაა**. ამიტომ, აუცილებელია გენდერული სტატისტიკის ინდიკატორების შემუშავება და მათი დანერგვა ინფორმაციის მოპოვებისა და დამუშავების შესაბამის დონეებზე. კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, გენდერული სტატისტიკის გავრცელებისა და ეფექტურად გამოყენების ფორმებისა და მეთოდების სრულყოფა. გენდერული სტატისტიკის განვითარების გარეშე შეუძლებელი იქნება გენდერული ანალიზის სიღრმის მიღწევა, მკაფიო, გაზომვადი მიზნების დასახვა და მიღწეული შედეგების ზუსტი შეფასება.

გენდერული თანასწორობის ხელშემწყობი საკანონმდებლო ბაზის შექმნისათვის, უმნიშვნელოვანესია ოჯახური ძალადობის წინააღმდეგ, ტრეფიკინგის წინააღმდეგ, მიგრაციის შესახებ კანონების მიღება. ძალზე აქტუალური და მტკიცუნელი საკითხია შრომის კოდექსის პროექტის დახვეწა გენდერული თვალსაზრისით. ხელისუფლების მიერ წარმოდგენილ პროექტში ბევრი ხარვეზი იყო ამ თვალსაზრისით, რამაც მწვავე საჯარო დებატები გამოიწვია.

გენდერული პოლიტიკის განხორციელების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა **გენდერული ბიუჯეტის** პრინციპების დანერგვის ხელშემწყობა როგორც სახელმწიფო, ისე ადგილობრივი ბიუჯეტების ფორმირებისას. გენდერული ბიუჯეტის ცნება შედარებით ახალია და ითვალისწინებს ბიუჯეტის გენდერულ ანალიზს, რომელიც წარმოაჩენს ქალებსა და მამაკაცებზე საბიუჯეტო ხარჯების განსხვავებული გავლენას და ხელს უწყობს ბიუჯეტის ისეთ დაგეგმვას, რომელიც საბიუჯეტო რესურსებს თანაბრად მისაწვდომს ხდის ორივე სქესისათვის. რაკილა გენდერული ბიუჯეტი ახალი ცნებაა, დასაწყისისათვის საჭიროა 2006 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის გენდერული ანალიზის განხორციელება, საბიუჯეტო პროცესის შეფასების გენდერული ინდიკატორების შემუშავება და სპეციალური სახელმძღვანელოს მომზადება, რომელიც ხელს შეუწყობს გენდერული ბიუჯეტირების შესახებ ცოდნის გავრცელებას და დაეხმარება სამინისტროებისა თუ ადგილობრივი ხელისუფლების გენდერულ ერთეულებს განხორციელონ სხვადასხვა პროგრამებისა და პროექტების ბიუჯეტების გენდერული ანალიზი.

სახელმწიფო გენდერული პოლიტიკის მნიშვნელოვანი მიმართულება უნდა გახდეს გენდერული პარამეტრების დანერგვა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროცესში, რაც გულისხმობს შრომის ბაზარზე გენდერული თანასწორობის ხელშემწყობას, მცირე ბიზნესის განვითარებასა და მენარმე ქალთა ნახალისებას, სახელმწიფო დასაქმების პოლიტიკის შემუშავებას გენდერული პარამეტრების გათვალისწინებით, გენდერულად მგრძობიარე სოციალური დაცვის პოლიტიკისა და დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავებას.

უნდა აღინიშნოს, რომ პირველი ნაბიჯები გადაიდგა ტრეფიკინგის წინააღმდეგ სახელმწიფოებრივი მიდგომის ჩამოყალიბების საქმეში. ქმედითი ღონისძიებების განხორციელებისთვის და ტრეფიკინგის დანაშაულის და მისი ხელშემწყობი მიზეზების აღმოფხვრის მიზნით, საქართველოს პრეზიდენტის 2004 წლის 29 დეკემბრის 623 ბრძანებულებით დამტკიცდა ადამიანთა ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის 2005-2006 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა და ამ სამოქმედო გეგმის ეფექტიანი განხორციელების მიზნით, 2005 წლის 1 თებერვალს შეიქმნა საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს ადამიანის ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის დროებითი უწყებათაშორისი კომისია. თუმცა, 2005-2006 წლის სამოქმედო გეგმით განსაზღვრულ ღონისძიებათა უმრავლესობა არ შესრულებულა. ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლის სისტემა ჯერ არ ჩამოყალიბებულა, შესაბამისი კონვენციები არ არის რატიფიცირებული, ტრეფიკინგის შესახებ კანონმა მხოლოდ პირველი საპარლამენტო მოსმენა გაიარა, შენობა თავშესაფრისათვის არ არის გამოყოფილი.

გადაუდებელი ამოცანაა, აგრეთვე, ოჯახური ძალადობისაგან დაცვის ეფექტური სისტემის შექმნა და სათანადო სამართლებრივი მექანიზმების ამოქმედება.

ცხადია, ამგვარი კომპლექსური ამოცანების გადაჭრა გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კომისიისა და საპარლამენტო საბჭოს შემდგომ გაძლიერებასა და ერთობლივ ნაყოფიერ საქმიანობას მოითხოვს. საპარლამენტო საბჭომ და სახელმწიფო კომისიამ ერთობლივად შეიმუშავა **სახელმწიფო გენდერული პოლიტიკის კონცეფცია**, რომლის დამტკიცებაც 2006 წლის ზაფხულშია მოსალოდნელი. კონცეფცია და სამოქმედო გეგმა უნდა იქცნენ იმ ძირითად დოკუმენტებად, რომელიც განსაზღვრავს სახელმწიფოს სტრატეგიას გენდერული თანასწორობის მიღწევის სფეროში.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ინსტიტუციური საფუძვლის შექმნის პროცესი ადგილობრივ დონეზეც წარმართა. კერძოდ, საზოგადოებრივი ორგანიზაცია “ქალთა განათლებისა და ინფორმაციის საერთაშორისო ცენტრმა” ბრიტანეთის საელჩოსა და ეუთოს მიერ მხარდაჭერილი პროგრამის ფარგლებში “აქტიური ქალები ცვლილებებისათვის”, შესძლო ოთხი რაიონის (მცხეთა, დუშეთი, ჩოხატაური, ახალციხე) მმართველობაში **გენდერულ საქმეთა სამსახურების** შექმნის პროცესის ინიცირება. ეს საქართველოში პირველი პრეცედენტია ადგილობრივ ხელისუფლებაში გენდერულ პრობლემატიკაზე მომუშავე სპეციალური სტრუქტურის შექმნისა. ახალშექმნილი სამსახურები ტექნიკურად აღჭურვა გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტმა “გენდერი და პოლიტიკა”, ხოლო სამსახურების წარმომადგენლებმა შესაბამისი კვალიფიკაციის მისაღებად რამდენიმე ტრენინგი გაიარეს, მათ შორის, “პარტნიორები დემოკრატიული ცვლილებებისათვის — საქართველოსა” და “პარტნიორები – პოლონეთის” ერთობლივი პროექტის ფარგლებში, რაც ამ სფეროში პოლონური გამოცდილების გაზიარებას ისახავდა მიზნად. იმისათვის, რომ ახალშექმნილმა ერთეულებმა შესძლონ თავიანთი სიცოცხლისუნარიანობის დადასტურება, დააგროვონ გამოცდილება და ნაყოფიერი საქმიანობის პოზიტიური მაგალითი შექმნან სხვა ადგილობრივი ხელისუფლებებისათვის, რაიონის გამგეობების გენდერული სამსახურების ადამიანური და ტექნიკური რესურსების გაძლიერება აუცილებელია შემდგომშიც გაგრძელდეს, მით უფრო, რომ ამ სამსახურებს დებულებით საკმაოდ ფართო პასუხისმგებლობები აკისრიათ, კერძოდ:

- გენდერული პრობლემების შესახებ მონაცემთა მიღებისა და ანალიზის სისტემის ჩამოყალიბება და გენდერული სტატისტიკის შექმნა რაიონის მასშტაბით;
- ადგილობრივი სოციალურ – ეკონომიკური სიტუაციის ყოველწლიური გენდერული ანალიზი;
- გენდერული პარამეტრების უზრუნველყოფა ადგილობრივ ბიუჯეტში, ქალებსა და მამაკაცებზე ადგილობრივი ბიუჯეტის ხარჯების განსხვავების ანალიზი და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავება;
- ადგილობრივი მმართველობის მოხელეთა გენდერული განათლების უზრუნველყოფა;
- ადგილობრივი პროგრამების გენდერული ანალიზი და პროგრამების შემუშავებისას გენდერული პარამეტრების დანერგვის ხელშეწყობა;
- სახელმწიფო პროგრამების გენდერული კომპონენტების შესრულების ხელშეწყობა ადგილობრივ დონეზე;
- ანგარიშების მიღება ცალკეული განყოფილებებისა და სამსახურების მიერ გენდერული პარამეტრების შესრულების შესახებ.

გენდერული თანასწორობის ინსტიტუციური მექანიზმების გაძლიერება, პოლიტიკურ დღის წესრიგში ზემოთ ჩამოთვლილი საკითხების წამოწევა და მათი გადაჭრა შეუძლებელი გახდება, თუ ვერ მოხერხდა ძალისხმევისა და რესურსების მაქსიმალური მობილიზება, გენდერულ პრობლემებზე მომუშავე, როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ. პეკინის მოქმედებათა პლატფორმის 289 პუნქტის თანახმადაც, „არასამთავრობო ორგანიზაციებს განსაკუთრებული როლი აქვთ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე დამყარებული სოციალური, ეკონომიკური, პოლიტიკური და ინტელექტუალური კლიმატის შექმნაში. ქალთა ორგანიზაციები აქტიურად უნდა იყვნენ ჩართული გენდერული თანასწორობის მიღწევისაკენ მიმართული პოლიტიკის განხორციელებასა და მონიტორინგში“.

თემა XI

გენდერული პოლიტიკის განხორციელება რეგიონულ დონეზე

გერმანია/ ზაარის მხარის მაგალითი

1996 წლის ზაარის მხარის ლანდთაგმა (სამხარეო პარლამენტმა) მიიღო **კანონი ქალთა და მამაკაცთა თანასწორუფლებიანობის განხორციელების შესახებ**. კანონის მიზანია გენდერული თანასწორუფლებიანობის რეალურად განხორციელება საჯარო დაწესებულებებში, რაც გულისხმობს ნებისმიერ ფუნქციურ და საშემოსავლო დონეზე ქალთა წარმომადგენლობის არსებული სიმცირის მოშლას და სამსახურეობრივი და ოჯახურ-მზრუნველობითი მოვალეობების შეთანხმებას. ოჯახური მოვალეობა გულისხმობს მცირწლოვანი ბავშვების აღზრდას და ოჯახის იმ წევრებზე ზრუნვას, რომლებიც მოვლას საჭიროებენ.

კანონით საჯარო დაწესებულებებს ევალება:

- **გენდერული სტატისტიკის წარმოება**, რომელიც მოიცავს შემდეგ კატეგორიებს: ქალებისა და მამაკაცების მიერ დაკავებული სრული და არასრული შტატები სატარიფო თანრიგების მიხედვით, შრომის ანაზღაურება, შვებულებების რაოდენობა და ხანგრძლიობა, პროფესიული განათლების მიმღებთა რაოდენობა სქესების მიხედვით. ეს სტატისტიკა უნდა ქვეყნდებოდეს დაწესებულებაში და აგრეთვე, უნდა გადაეცეს სტატისტიკის დეპარტამენტსა და ქალთა, სამუშაოს, ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროს. უნდა გაანალიზდეს შედეგები სამხარეო დონეზე და გამოქვეყნდეს სულ მცირე სამ წელიწადში ერთხელ.
- **ქალთა თანასწორუფლებიანი განვითარების გეგმის შემუშავება**. თითოეულმა სამსახურმა უნდა წარადგინოს სამწლიანი გეგმა ქალთა წარმომადგენლობის სიმცირის აღსაკვეთად. გეგმა უნდა მოიცავდეს მეტწილად მამაკაცებით დაკომპლექტებული სამუშაო ადგილების იმგვარად შეცვლას, რომ მათი დაკავება ქალებმაც შესძლონ.
- **სამუშაო დროის მოდელების გამოცდა პროფესიული და საოჯახო მოვალეობების შეთავსებისათვის**. იმ პირობაში, რომლებიც ზრუნავენ ოჯახის წევრებზე შეუძლიათ გარკვეული ხნით მოითხოვონ არასრული სამუშაო დრო (დღიური, კვირეული, თვიური ან წლიური).
- **ლონისძიებების გატარება სამუშაო ადგილზე სექსუალური იძულების წინააღმდეგ**;
- **ქალთა რწმუნებულები**. საჯარო სამსახურებმა უნდა დააწესონ ქალთა რწმუნებულის თანამდებობა, რომელიც კონსულტაციას გაუწევს და დაეხმარება როგორც მთლიანობაში სამსახურს, ისე თანამშრომლებსაც თანასწორუფლებიანობის რეალურად დამკვიდრებაში. ქალთა რწმუნებულს ირჩევენ მდებარეობითი სქესის თანამშრომლები სამი წლის ვადით. ქალთა მუნიციპალური რწმუნებულები მონაწილეობას იღებენ ყველა გეგმის, ლონისძიების, პროექტის შემუშავება-შეფასებაში, რომლებმაც გავლენა შეიძლება მოახდინოს იმ მუნიციპალიტეტში მცხოვრები ქალების ცხოვრებაზე.

ზაარის მხარეში არსებობს ქალთა, სამუშაოს, ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტრო. საარბრიუკენის მერიაში შექმნილია **ქალთა განყოფილება**, რომლის მოვალეობაცაა თვალი ადევნოს ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ მიღებულ ნებისმიერ დოკუმენტს, განვითარების გეგმას, ბიუჯეტს, მოახდინოს გენდერული ანალიზი და შეიმუშაოს რეკომენდაციები ისეთ დებულებებზე, რომელიც არ ითვალისწინებენ ან ეწინააღმდეგებიან ქალთა ინტერესებს.

საქართველოში ჯერჯერობით სამხარეო დონეზე პოლიტიკის ფორმირებაში გენდერული მიდგომების დანერგვის ერთადერთი ინიციატივა, გაეროს განვითარების პროგრამის მხარდაჭერით შექმნილია ქალთა რეგიონულმა ცენტრმა წამოიწყო. კერძოდ, ცენტრმა ორგანიზება გაუკეთა სამცხე-ჯავახეთში გენდერული პოლიტიკის გრძელვადიანი სამოქმედო გეგმის (2006-2008 წ.წ.) შემუშავების პროცესს. სამოქმედო გეგმა მიზნად

ისახავს სამცხე-ჯავახეთში გენდერული პოლიტიკის მიმართულებების განსაზღვრას, გენდერული პოლიტიკის განხორციელების ლობირებას, მართვის პროცესში გენდერული პარამეტრების გათვალისწინებისა და, რეგიონში არსებული გენდერული ასიმეტრიის შემცირების ხელშეწყობას. გეგმა კომპლექსურია და დასახული მიზნების შესასრულებლად ხელისუფლების ორგანოებისა და საზოგადოების ძალისხმევას გაერთიანებას საჭირო. სამოქმედო გეგმის შემუშავების პროცესშიც მონაწილეობა მიიღეს როგორც ხელისუფლების, მათ შორის, რეგიონის ექვსივე რაიონის გამგებელმა, ისე საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, მედიისა და აკადემიური წრეების წარმომადგენლებმა. სამცხე-ჯავახეთის გენდერული პოლიტიკის განხორციელების სამოქმედო გეგმა საქართველოში სამხარეო დონეზე შემუშავებული ამ სახის პირველი დოკუმენტია და შესაბამისად, ადგილობრივ დონეზე გენდერული პოლიტიკის ფორმირების პირველი მცდელობაა.

**გენდერული სტატისტიკა — პოლიტიკის შეფასების,
ანალიზის, დაგეგმვის ინსტრუმენტი**

წყარო: UNECE's Gender Statistics Website for Europe & North America
<http://www.unecce.org/stats/gender/web>

რა არის გენდერული სტატისტიკა?

გენდერული სტატისტიკა შედარებით ახალი დარგია და კონცეფტუალურად უფრო მეტს ნიშნავს, ვიდრე, უბრალოდ, სქესის ნიშნით დაყოფილი მონაცემები. გენდერული სტატისტიკა ასახავს ქალისა და მამაკაცის მდგომარეობას ყველა სფეროში – და შესაძლებლობას იძლევა გენდერული საკითხების სისტემური შესწავლისათვის. გენდერული სტატისტიკის შექმნა ნიშნავს ტრადიციულ სტატისტიკის სისტემაში გენდერის მენსტრინგის განხორციელებას, ანუ გენდერული ინფიკატორების დანერგვას სტატისტიკის სისტემის ყველა სფეროში და ყველა დონეზე. სრულყოფილი გენდერული სტატისტიკა გულისხმობს გენდერული ფაქტორების გათვალისწინებას მონაცემთა შეკრების, ანალიზისა და წარმოდგენის დროს და რაც მთავარია, მონაცემების გავრცელებას მომხმარებლისათვის მოხერხებულ ფორმატში.

რატომ არის საჭირო გენდერული სტატისტიკა?

გენდერული სტატისტიკა ხელს უწყობს საზოგადოების მიერ გენდერული პრობლემების სწორ აღქმასა და გენდერული სტერეოტიპების კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენებას. გენდერული სტატისტიკა არწმუნებს პოლიტიკის შემუშავებლებს კორექტირება გაუკეთონ პოლიტიკას და უკეთ უპასუხონ როგორც მამაკაცის, ისე ქალის ინტერესებს. გენდერული სტატისტიკის შექმნა აუცილებელია, აგრეთვე, გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობის სფეროში ცვლილებების მონიტორინგისათვის.

გენდერული სტატისტიკის წარმოება

გენდერული ინდიკატორების დასადგენად აუცილებელია განისაზღვროს, თუ რა გენდერული პრობლემების წინაშე დგას საზოგადოება და რა შესაბამისი სტატისტიკური მონაცემების შეკრებაა საჭირო პრობლემების ყოველმხრივ წარმოსაჩენად და შესასწავლად. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია თანამშრომლობა პოლიტიკის შემუშავებლებსა, გენდერულ პრობლემატიკაზე მომუშავეთა და სტატისტიკის მწარმოებელთა შორის. მონაცემთა შეკრებისას გამოყენებული უნდა იყოს ისეთი მეთოდიკა, რომელსაც შეუძლია ადეკვატურად ასახოს არსებული გენდერული განსხვავებები.

გენდერული სტატისტიკის ძირითადი ფუნქციები

- გენდერული სტატისტიკა და ინდიკატორები აუცილებელია გენდერულად კორექტული პოლიტიკისა და გეგმების შემუშავებისათვის.
- გენდერული სტატისტიკა მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია ცვლილებების მონიტორინგისა და თანასწორობის უზრუნველყოფის მიმართულებით პროგრესის შესაფასებლად.
- გენდერული სტატისტიკა ხელს უწყობს გენდერული სტერეოტიპების აღმოფხვრას.

გენდერული სტატისტიკის გავრცელება

გენდერული სტატისტიკის შემდგომი განვითარების მნიშვნელოვან გზად მიჩნეულია მოპოვებული მონაცემების ისეთი ფორმით გავრცელება, რომელიც მორგებულია მომხმარებელთა საჭიროებაზე. ამისათვის აუცილებელია მომხმარებელთან კავშირების განვითარება და მათგან შესაბამისი უკუკავშირის მიღება. მაგალითად, დიდ ბრიტანეთში ამ მიზნით სპეციალური ჯგუფიც კი არის შექმნილი: **გენდერული სტატისტიკის მომხმარებელთა ჯგუფი**. ეს ჯგუფი მიზნად ისახავს იმგვარი მონაცემების მოპოვებისა და გავრცელების განვითარებას, რომელიც გენდერული განსხვავებებისა და უთანასწორობის გააზრებასა და ამ მიმართულებით პოლიტიკის შემუშავებისა და შეფასების გაუმჯობესებას ემსახურება.

გენდერული სტატისტიკის მომხმარებელთა ჯგუფის ამოცანებია:

- სტატისტიკის შექმნისა და გავრცელების იმ ასპექტებისა და საკითხების გამოვლენა, რომელსაც გაუმჯობესება ესაჭიროება;
- თემატური დისკუსიების ორგანიზება კონკრეტულ სფეროებში გენდერული სტატისტიკის გაუმჯობესების გზების გამოსავლენად;
- მჭიდრო კავშირის ჩამოყალიბება სტატისტიკის მწარმოებლებსა და მომხმარებლებს შორის, მომხმარებელთა ინტერესების წარდგენა სახელმწიფო სტატისტიკური სამსახურისა და ოფიციალური სტატისტიკის სხვა მწარმოებელთა წინაშე;
- მომხმარებელთა შორის ინფორმაციისა და გენდერული სტატისტიკის საუკეთესო პრაქტიკის ნიმუშების გაცვლის ხელშეწყობა.

წყარო: www.eoc.org.uk

გენდერული სტატისტიკა საქართველოში

საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტს გარკვეული გამოცდილება აქვს გენდერული სტატისტიკის წარმოების თვალსაზრისით, თუმცაღა მწირი ფინანსური რესურსების გამო სრულყოფილად ვერ ფლობს ინფორმაციას გენდერულ ქრილში.

შვედეთის სტატსამსახურის დახმარებით საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტმა გარკვეული ნაბიჯები გადადგა გენდერულად დაცალკეებული სტატისტიკური მონაცემების მოპოვების თვალსაზრისით. კერძოდ, სტატისტიკური დაკვირვების ფორმებს დაემატა რიგი მაჩვენებლები, რომლის შესაბამისად გამოიცა სტატისტიკური პუბლიკაცია “ქალი და კაცი საქართველოში” 1999, 2003 და 2005 წლებში.

მიუხედავად ამისა, საჭიროა, კიდევ უფრო დაიხვეწოს გენდერული ინდიკატორები, შესაბამისობაში მოვიდეს საერთაშორისო სტანდარტებთან და დაინერგოს ინფორმაციის შეკრების ყველა დონეზე. კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია გენდერული სტატისტიკის გავრცელების ახალი ფორმატების შემუშავება, რათა ერთი მხრივ, საზოგადოება ინფორმირებული იყოს გენდერული პრობლემების შესახებ და მეორე მხრივ, სხვადასხვა სფეროში ეროვნულ, თუ ადგილობრივ დონეზე პოლიტიკის შემუშავებისას არ მოხდეს გენდერული ფაქტორების იგნორირება.

სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით, ჯერჯერობით მიუწვდომელია გენდერულად დაცალკეებული მონაცემები ისეთ სფეროებში, როგორცაა: ანაზღაურებადი და აუნაზღაურებელი შრომა, დროის ბიუჯეტის გამოყენება, ბავშვთა დაცვის მაჩვენებლები ასაკისა და განთავსების სტრუქტურის მიხედვით, ცალკეული დაავადებების და ასაკობრივი ჯგუფების, ექიმთან ვიზიტების სიხშირე, სპეციალისტი ექიმების რაოდენობა, დასალევი წყლის მისაწვდომობა, დამნაშავეობა დანაშაულის სახეების მიხედვით, ძალადობის მსხვერპლი დანაშაულის სახეების მიხედვით, ტრეფიკინგი, კინოთეატრებში, თეატრებში, ბიბლიოთეკებში, ეკლესიებში, სპორტულ დარბაზებში, საკონცერტო დარბაზებში დასწრებათა, მწველთა რაოდენობა ასაკისა და

ქორწინების სტატუსის მიხედვით, ელექტორატის რაოდენობა და სხვა. ზემოაღნიშნული საკითხები საჭიროებს სპეციალური სტატისტიკური კვლევების ჩატარებას. სტატისტიკის დეპარტამენტი აღნიშნავს, რომ ბოლო წლებში მოთხოვნა გენდერულ თანასწორობასთან დაკავშირებულ სტატისტიკურ ინფორმაციაზე გაიზარდა; აგრეთვე გაფართოვდა მომხმარებელთა წრე.

თემა XIII

გენდერული მენისტრიმინგი

გენდერული მენისტრიმინგი არის ქალთა და მამაკაცთა პრიორიტეტებისა და საჭიროებების სისტემური ინტეგრაცია პოლიტიკის ფორმირების, განხორციელების, მონიტორინგისა და შეფასების პროცესში, გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობის მიზნით.

გენდერული მენისტრიმინგი — რთული, წინააღმდეგობრივი და დინამიურად განვითარებადი კონცეპტია. არ არსებობს მისი ერთიანი, მარტივი განმარტება. თანხმობაა მხოლოდ მისი მიზნის — გენდერული თანასწორობის მიღწევის განსაზღვრაში.

ეკოსოსის განმარტებით, გენდერული მენისტრიმინგი “ყოველი დაგეგმარებადი საქმიანობის, მათ შორის, კანონმდებლობის, პოლიტიკის, ნებისმიერი სფეროსა და ყველა დონის პროგრამების ქალებსა და მამაკაცებზე ზეგავლენის შეფასების პროცესია”.

ევროსაბჭოს განვითარების დახმარების კომიტეტი: - “გენდერული მენისტრიმინგი არის ინიციატივები, რომლებიც როგორც ქალებს, ისე მამაკაცებს საშუალებას აძლევს გამოხატონ თავითი შეხედულებები და მიიღონ მონაწილეობა გადწყვეტილებების მიღებაში თავიანთი პრობლემების გადასაჭრელად”.

ევროკომისია განმარტავს გენდერულ მენისტრიმინგს, როგორც “სტრატეგიული გრძელვადიანი მიდგომას, რომელიც ნერგავს გენდერულ თანასწორობას სისტემებში, სტრუქტურებში, ინსტიტუტებში, პროგრამებში, პოლიტიკასა და პრაქტიკაში”.

გენდერული მენისტრიმინგი პრაქტიკული ამოცანაა, მაგრამ საფუძვლად უდევს სხვადასხვა ფილოსოფიური, სოციოლოგიური და პოლიტიკური შეხედულებები.

სიტყვა მენისტრიმინგის შესატყვისის მოძებნა ქართულად საკმაოდ ძნელია. არა მხოლოდ ქართველები ფრანგები, შვედები, ჰოლანდიელები, რუსებიც პირდაპირ იყენებენ ამ ტერმინს. მენისტრიმინგი ნიშნავს პერიფერიიდან ძირითად ნაკადში მოქცევას (არსებობს აზრი, რომ ეს ტერმინი გაცნობიერებულად თუ გაუცნობიერებლად გადმოღებულია განათლების პოლიტიკისა და პრაქტიკის ლექსიკონიდან, სადაც მენისტრიმინგი ნიშნავს მოსწავლის გადაყვანას სპეციალური კომპენსატორული განათლების კურსიდან ძირითად სასწავლო ნაკადში).

გენდერული მენისტრიმინგის იდეა წარმოიშვა 1970-იან წლებში, დამუშავდა და განვითარდა 1980-იან წლებში ძირითადად განვითარების საკითხებით დაკავებული საერთაშორისო ორგანიზაციების წიაღში (აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID), მსოფლიო ბანკი, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია). პეკინის მოქმედებათა პლატფორმამ მკაფიოდ განსაზღვრა გენდერული მენისტრიმინგი, როგორც პრაქტიკული პოლიტიკის მიზანი.

სამი ძირითადი ჯგუფი შეიძლება გამოიყოს იმ სტრუქტურების, რომლებმაც განავითარეს გენდერული მენისტრიმინგის იდეა: 1) განვითარების საერთაშორისო სააგენტოები, 2) გაეროს სტრუქტურები (განსაკუთრებით: გაეროს განვითარების პროგრამა UNDP, გაეროს ქალთა პროგრამა UNIFEM), 3) ევროპული სტრუქტურები.

გენდერული მენისტრიმინგის იდეა ამოიზარდა მიდგომიდან „ქალები განვითარების პროცესში“ (Women in Development). ეს მიდგომა თავდაპირველად შეიმუშავა განვითარების საკითხებზე მომუშავე სოციალურად და პოლიტიკურად აქტიურმა ქალთა ჯგუფმა ვაშინგტონში.

დაისვა საკითხი, რა უფრო სწორი და ეფექტურია: ცალკეული, სპეციალური პროექტები ქალებისათვის თუ ქალთა კომპონენტის ინტეგრაცია ყველა პროექტში (მსოფლიო ბანკის პარაქტიკა).

განვითარების ტრადიციული თეორიების მიხედვით, მოდერნიზაციას ავტომატურად მოჰყვება ქალთა მდგომარეობისა და სტატუსის გაუმჯობესება. ფემინისტები თვლიდნენ, რომ მოდერნიზაციას ქალის მხოლოდ ნაწილობრივი ემანსიპაცია შეუძლია და აუცილებელია ახალი მიდგომის შემუშავება.

გენდერული მეინსტრიმინგის არგუმენტი, არა მხოლოდ სოციალური სამართლიანობაა, არამედ ეფექტურობაც — ქალის პოტენციალის სრულად გამოყენება (არა მარტო ქალები მოიგებენ განვითარებით, არამედ განვითარებაც ქალთა მონაწილეობით). მიდგომა WID (ქალები განვითარებაში) შეიცვალა GAD (გენდერი და განვითარება).

გენდერული მეინსტრიმინგის ოპერაციონალიზაცია ანუ პრაქტიკაში დანერგვა

გენდერული მეინსტრიმინგის რეალიზაცია ორ დონეზე ხდება – პოლიტიკურ და ტექნიკურ დონეზე. (UNIFEN).

ტექნიკური დონე გულისხმობს — მომზადებული კადრების არსებობას, თეორიული ბაზისა და კვლევის შედეგების ქონას. პოლიტიკურ დონეზე – პოლიტიკური ნების ჩამოყალიბებას – სათანადო კანონმდებლობის ქონას, ადამიანთა უფლებების დაცვის, თანასწორობის უზრუნველყოფის ეფექტური მექანიზმების არსებობას.

გენდერული მეინსტრიმინგის განხორციელების შეფასებისათვის აუცილებელია კრიტიკურიუმების ქონა: მაგალითად, ევროსაბჭოს აქვს სქემა კონკრეტული სფეროებისათვის, რომელსაც შეუძლია ასახოს დინამიკა. მაგალითად, დასაქმების სფეროს სქემა.

გენდერული მეინსტრიმინგის არასწორი ინტერპრეტაციაა, როცა იმის ნაცვლად რომ ფოკუსი გაკეთდეს გენდერულ თანასწორობაზე, როგორც მიზანზე, ძირითადი აქცენტი კეთდება ქალების ჩართვაზე საქმიანობაში, სადაც ქალების როლი უმნიშვნელოა (სარა ლონგვე, ევროპის განვითარების კომიტეტისათვის ჩატარებული კვლევა). მნიშვნელოვანია არა უბრალო მონაწილეობა, არამედ მონაწილეობა გარკვეული პირობებით - არა მარტო დღის წესრიგში შესვლა, არამედ დღის წესრიგის ფორმირება.

თემა XIV

გენდერული ანალიზი. ცნების განმარტება, გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტები

გენდერული ანალიზი წარმოადგენს ქალსა და მამაკაცზე, ამა თუ იმ პოლიტიკის, პროგრამის, სტრატეგიული მიდგომის, ინსტიტუტის განსხვავებული ზემოქმედების გამოვლენასა და შესწავლას. გენდერული ანალიზი ზოგადი პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ანალიზის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია.

გენდერული ანალიზი ბუნებრივია მოითხოვს სქესის ნიშნით განცალკევებულ მონაცემებს. გენდერული ანალიზისას, ანალიზებენ რესურსების მისაწვდომობას, რესურსების კონტროლს, საქმიანობის სახეებს, ხელისშემშლელ ფაქტორებს, საჭიროებებსა და მოთხოვნილებებს, ცალკე ქალებისა და ცალკე მამაკაცებისათვის.

გენდერული ანალიზის მიზანია, მაქსიმალურად გაცნობიერდეს გენდერული განსხვავებები და პოლიტიკა თუ პროგრამა ისე დაიგეგმოს და განხორციელდეს, რომ მაქსიმალურად უპასუხოს განსხვავებულ საჭიროებებს. გენდერული ანალიზი აუმჯობესებს მართვასა და ეფექტური პოლიტიკის შემუშავებას, რადგან ორიენტირებულია მაქსიმალურად უპასუხოს მრავალფეროვან და განსხვავებულ ინტერესებს. გენდერული ანალიზი ხელს უწყობს პროცესებში ქალებისა და მამაკაცების სრულ ჩართულობას და შესაბამისად, ადამიანური რესურსების სრულყოფილ გამოყენებას.

პოლიტიკის განხორციელებისას გენდერული მენისტრიმინგის აუცილებლობის გაცნობიერებამ გენდერული ანალიზის განვითარებას შეუწყო ხელი. მაგალითად, კანადაში გენდერული ანალიზის მნიშვნელობა სახელმწიფო დონეზე აღიარებული, გენდერულ თანასწორობაზე მომუშავე სპეციალურ სტრუქტურამ - კანადის ქალთა სტატუსმა – 1999 წელს შექმნა გენდერული ანალიზის დირექტორატი.

ეს დირექტორატი შემდეგნაირად განსაზღვრავს **გენდერული ანალიზის საყრდენ პრინციპებს**:

- ✓ აუცილებელია ყველა სფეროში ქალებსა და მამაკაცებს შორის კონსტრუქციული თანამშრომლობის განვითარება;
- ✓ ყოველი პროგრამა, ქმედება, პროექტი, სოციალურ-ეკონომიკური ტენდენცია სხვადასხვაგვარად აისახება ქალსა და მამაკაცზე;
- ✓ გენდერული თანასწორობა ნიშნავს ქალისა და მამაკაცის თანაბარი სტატუსის და არა მსგავსების მიღწევას;
- ✓ თანაბარი მოპყრობა არ ნიშნავს თანაბარი შედეგების მიღწევას. გენდერული თანასწორობის თანამედროვე კონცეფცია აცნობიერებს, რომ ქალებსა და მამაკაცებს ზოგჯერ განსხვავებული მოპყრობა სჭირდებათ, რათა თანაბარ შედეგებს მიაღწიონ.
- ✓ ქალი ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური პროცესების არა მხოლოდ სამიზნე, არამედ აგენტიც უნდა იყოს;
- ✓ არსებული გენდერული უთანასწორობის დასაძლევად სპეციალური ზომების მიღებაა საჭირო;
- ✓ ქალის სტატუსის გაძლიერება საკვანძოა გენდერული თანასწორობის მიღწევისათვის ზრუნვისას;
- ✓ არ უნდა იქნეს დავინწყებული, რომ პოლიტიკურმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა ტენდენციებმა შესაძლოა მამაკაცებზეც მოახდინოს ნეგატიური გავლენა.

შესაძლოა ნებისმიერი სფეროს გენდერული ანალიზის განხორციელება. მოგვყავს მცირე მაგალითი, რომელშიც დასაქმების პოლიტიკის გენდერული ასპექტებია წარმოჩენილი.

შემთხვევის შესწავლა. დასაქმების პოლიტიკის გენდერული ანალიზი

დასაქმების ბაზარზე დღემდე დომინანტურ მოდელად ითვლება სრული სამუშაო დღე დადგენილი საათებით. ნელ-ნელა იწერება მოქნილი სამუშაო დროის სისტემა, თუმცა ნორმად მაინც დადგენილი საათები რჩება.

საჭიროა ზოგადად სამუშაოს ბუნების ახლებურად გააზრება და იმის გაცნობიერება, რომ მოუქნელი სამუშაო საათების სისტემას თავისი გენდერული ასპექტი აქვს. რაკი დღემდე ძირითადად ქალები არიან საოჯახო საქმისა და ბავშვების აღზრდაზე პასუხისმგებელი, მათ მამაკაცებზე მეტად სჭირდებათ და აწყობთ არასრული სამუშაო დღე, ან თუნდაც სრული სამუშაო დღე ოღონდ მოქნილი და არა დადგენილი საათებით.

არის მეორე მომენტიც, მაგ. დიდ ბრიტანეთში თანაბარი შესაძლებლობების კომისიის მიერ 2004 წელს განხორციელებულმა არასრული და მოქნილი სამუშაოს (part-time job) კვლევამ აჩვენა, რომ არასრული სამუშაო დღეზე მომუშავე ქალების ანაზღაურება თითოეული ნამუშევარი საათისათვის 40% ნაკლებია, ვიდრე მთლიან სამუშაო დღეზე დაკავებული მამაკაცებისა.

თანამედროვე პირობებში მოქნილი სამუშაო დღით მომუშავეთა რიცხვი იზრდება, მაგრამ ამგვარი მოდელის უფრო ფართოდ დანერგვას შემდეგი წინააღმდეგობები ხვდება:

- შრომის ბაზარი მოუქნელია და შეზღუდულ შესაძლებლობებს გეთავაზობს.
- მოქნილი სამუშაო დღის მოდელი ეფექტური რომ იყოს, მენეჯერსა და დაქირავებულს შორის კარგი კომუნიკაცია და ნდობაა საჭირო.
- ხშირად მოქნილი სამუშაო დროით მომუშავეს პრობლემები ექმნება საპენსიო სფეროში.

გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტები მიმართულია სპეციფიურ სფეროსა თუ საკითხის გენდერული განზომილების გამოვლენისაკენ და აჩვენებს თუ როგორ არის დამოკიდებული სხვადასხვა ფაქტორები, გენდერზე, ასაკზე, სოციალურ ფენაზე, ეთნიკურობაზე.

არსებობს გენდერული ანალიზის სხვადასხვაგვარი ინსტრუმენტები, იმის შესაბამისად თუ რა სფეროს ან რა ტიპის პროგრამას ვაანალიზებთ. მაგალითად მოგვყავს გენდერული ანალიზის ერთერთი ინსტრუმენტი, რომელიც გამოიყენება კონკრეტული შემოთავაზებული მიდგომის სხვადასხვა ჯგუფის უფლებამოსილების გაძლიერებაზე ზემოქმედების შესაფასებლად.

ლონგვეს უფლებამოსილებათა ჩარჩო

	ქალი		მამაკაცი	
	პროცესი	ზემოქმედება	პროცესი	ზემოქმედება
კონტროლი				
მობილიზაცია				
ცნობიერება				
მისაწვდომობა				
კეთილდღეობა				

წყარო: Gender Equity Building Blocks, Care, 2002.

საკვლეპულ ლიტერატურა:

- Men and Women in Politics: Democracy Still in the Making. A World Comparative Study, Inter-Parliamentary Union, 1997.
- ლ. ხომერიკი, ქალთა მონაწილეობა ადგილობრივ თვითმმართველობაში/ ქალები და ადგილობრივი თვითმმართველობა, ქალთა განათლებისა და ინფორმაციის ცენტრის აღმანახი, თბილისი, 2001.
- ლ. ხომერიკი, გენდერული თანასწორობის საკითხი პოსტსაბჭოთა საქართველოში/დემოკრატიის მშენებლობა საქართველოში, დემოკრატიისა და საარჩევნო დახმარების საერთაშორისო ინსტიტუტი, 2003.
- საქართველოს პოლიტიკური ლანდშაფტი, პოლიტიკური პარტიები: მიღწევები, გამოწვევები და პერსპექტივები, რედაქტორები: გია ნოდია, ალვარო პინტო სქოლტაბახი, მშვიდობის. დემოკრატიის და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი, ნიდერლანდების მრავალპარტიული დემოკრატიის ინსტიტუტი, თბილისი, 2006 წ.
- Richard E. Matland, Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems/Women in Parliament: Beyond Numbers, International Institute for democracy and Electoral Assistance, 1998.
- ლ. ხომერიკი, "დასავლეთის ქვეყნების გამოცდილება პოლიტიკაში ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდის სფეროში"/გენდერული პრობლემატიკა საქართველოში, თბილისი, 2003.
- Using quotas to increase women's political representation/Women in Parliament: Beyond Numbers, International Institute for democracy and Electoral Assistance, 1998. pp. 91-115.
- სონია ლოკარი, ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის გაზრდის გზები, 2006, თბილისი, სემინარის მასალები.
- ლ. ხომერიკი, ნ. ჯავახიშვილი, მ. ნიკურაძე, **გენდერული პოლიტიკა და მასმედია**, თბილისი, 2002.
- ლ. ხომერიკი, სახელმწიფო გენდერული პოლიტიკა/გენდერული პრობლემატიკა საქართველოში, თბილისი, 2003.
- ლელა ხომერიკი, გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფისაკენ მიმართული პოლიტიკის განხორციელების პერსპექტივები საქართველოში, თბილისი, 2006.
- Gender Statistics, UNECE's Gender Statistics Website for Europe & North America! <http://www.unece.org/stats/gender/web>
- **Gender mainstreaming** - Conceptual framework, methodology and presentation of good practices, Section Equality between Women and Men, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, February 1999
- **Parliament, the Budget and Gender**, Joachim Wehner (Germany) and Winnie Byanyima, MP (Uganda), the handbook jointly produced by the IPU, UNDP, WBI and UNIFEM/Chapter 4, A gender perspective on the budget, Chapter 5, Strengthening legislative participation, pages 55-81.
- An Integrated Approach to Gender-based Analysis, Gender-based analyses directorate, Status of Women Canada, 2004 Edition.
- გენდერული ანალიზის ინსტრუმენტი – ჰარვარდის ანალიტიკური ჩარჩო.
- Analytical Tool for Assessing Gender Sensitivity of organizations, Cordaid, 2004.

დამატებითი ლიტერატურა და სხვა სასწავლო მასალა:

- Jill M. Bystydzienski, Women in Electoral Politics, 1995.
- **Global Database of Quotas for Women**, International IDEA and Stockholm University, <http://www.idea.int/gender/quotas.cfm>
- <http://www.un.org/womenwatch/osagi/meetings/2004/EGMelectoral>
- სონია ლოკარი, ქალთა პოლიტიკური მოაწილეობის გაზრდის გზები, 2006, თბილისი, სემინარის მასალები.
- ნინო ჯავახიშვილი, ფემინიზმის მიმართულებები, ფემინისტური და გენდერული მოძრაობა/გენდერული პრობლემატიკა საქართველოში, თბილისი, 2002. გვ. 63-78.
- ქალი მასმედიაში: პორტრეტი თუ კარიკატურა, ჟურნალისტთა ასოციაცი, გენდერ მედია კავკასია, თბილისი, 2005.
- **Global Database of Quotas for Women**, International IDEA and Stockholm University, <http://www.idea.int/gender/quotas.cfm>
- <http://www.un.org/womenwatch/osagi/meetings/2004/EGMelectoral>
- სონია ლოკარი, ქალთა პოლიტიკური მოაწილეობის გაზრდის გზები, 2006, თბილისი, სემინარის მასალები.
- საქართველოს გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის ეროვნული სამოქმედო გეგმის პროექტი, ქალთა ორგანიზაციების კოალიციის ინსტიტუციური მექანიზმების ჯგუფი, 2006
- გენდერული თანასწორობის კანონმდებლობის ნიმუში, გერმანიის საარის მხარის კანონმდებლობის მაგალითი, ქალთა ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი, თბილისი, 2000.
- სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის გენდერული პოლიტიკის სამოქმედო გეგმა, ქალთა რეგიონული ცენტრი, ახალციხე, 2006.
- ქალი და მამაკაცი საქართველოში, წელიწდეული, 2005, საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტი.

GENDER AND POLITICS

Duration of the course: one academic term, 15 weeks, 30 classroom hours plus 95 hours of student's independent work.

Course description:

The course reviews gender problems in modern political theory, trends of development of women's right concept, national and international legal mechanisms of protection of women's political rights. The course also reviews main directions of state gender policy, as well as gender equality supporting legislation and institutional machinery. Along with providing students with theoretical knowledge the course is also aiming at helping students apply concrete instruments of gender analysis. The course structure allows teacher supplement theoretical presentations with practical assignments, based on the knowledge obtained through the course, students will conduct gender analysis of Georgian legislation and specific aspects of political processes.

Course objectives:

At the completion of the course, students will be able to apply gender as one of the categories for analysis of political processes and will better understand gender aspects of different political systems, institutions and policies. Students will be able to identify gender related problems in politics. They will compare different gender policies. They will be able to list main components of gender state policy and describe structure and competences of institutional machinery for Gender equality. They will be introduced to concepts of gender analysis, gender mainstreaming, gender Budget, gender statistics. Homework, discussions, case studies will familiarize students with concrete instruments of gender analysis, help them practice skills of gender analysis and apply the knowledge and skills obtained through the course in practice.

Methods of teaching:

Theoretical presentations, group discussions, group work, student presentations, case studies, writing of essay, mini researches.

Course Content

Topic I. Women's participation in politics. Obstacles to women's participation in politics. Women's representation in decision making bodies on different levels.

- Dynamics of women's participation in elective decision-making bodies
- Obstacles to women's political participation (Political, socio- economic and psychological hindrances)
- How far the entry of women on the parliamentary scene produces a qualitative change in legislative work.
- Participation of women in local government bodies.

Topic II. Women in Political Parties

- How women are incorporated in the decision-making structures of parties.
- Political Parties and Special Measures Enhancing Women's Participation in Electoral Processes.
- The role of political parties in recruiting candidates for elections, the nomination of and party support for candidates, including financial support;
- Women's section of parties;
- Gender problems in parties programs.
- Female participation in political parties of Georgia (membership, management, electoral lists, party programs, work with women electorate)

Topic III. Gender aspects of electoral systems

- Differential impact of the electoral systems on female political representation
- Electoral behaviour of woman voters
- Electoral system of Georgia from gender perspectives

Topic IV. Positive action in the field of equality between women and men

- Definitions and the international legal framework for positive action
- Legal and administrative basis of positive action in the field of equality between women and men
- The practice of positive action in the different member States of the Council of Europe
- Examples of how to reach gender balance in appointed bodies, boards and councils

Topic V. Strategies for enhancing women's political participation

- women's parallel campaigns
- The Nordic Case

Topic VI. Gender Politics of systems and organizations

- Gender blind, Gender aware, Gender transformative politics

Topic VII. Gender politics of Media.

- Methods of Gender analysis of Media
- Gender aspects of Georgian media

Topic VIII. State Gender Policy

- Main Components of Gender state Policy
- Gender equality supporting legislation
- What is Institutional machinery for Enhancing Gender Equality?
- Beijing Platform for Action and National Plans of Action

Topic IX. Gender-sensitive Budget

- Defining concept of a gender-sensitive budget
- How budget have differential effects on men and women
- How to perform a gender analysis of budgets
- The ways of responding to the specific needs of both men and women, mechanisms and methods for developing a gender-sensitive budget.

Topic X. Georgian State policy in the Field of Gender Equality.

- Gender Equality Institutional Machinery (background and current situation)
- National Plan of Action

Topic XI. Gender policy on the Regional level

- Legal mechanisms (Case study – Gender equality law of Saarland)
- Action plans and specific programs on regional level

Topic XII. Gender statistics - as a tool for policy planning and evaluation

- Defining concepts of gender disaggregated data and gender statistics
- Main functions of gender statistics
- Producing gender statistics
- Presenting gender statistics (preparing easily accessible, user-friendly formats)

Topic XIII. Gender Mainstreaming

- What is gender mainstreaming?
- Importance of gender mainstreaming
- Actors of gender mainstreaming

- Gender Mainstreaming tools
- presentation of good practices

Topic XIV. Gender analysis

- How and where can we use Gender analysis
- how GA can improve the policy/program development and/or implementation process to support gender equality
- Analytical techniques and tools (checklists; guidelines and terms of reference; Gender impact assessment, Harvard framework)
- Public policy on women and gender issues in Georgia

Topic XV. Gender Analysis of Gender Sensitivity of organizations

- Gender Analysis of vision, mission, values, strategies, structure, systems, procedures, management, leadership, competencies, staff of the organisation.
- Cordaid's Analytical Tool for Assessing Gender Sensitivity of organizations